

Jaargang 25 - nummer 4 | December 2020

Industriële en Handelskring
van Officieren en Reserveofficieren

Contact

LEDEN DEFENSIE ECONOMIE SAMENLEVING NATIONAAL

DRIEMAANDELIJKS LEDENTIJDSCRIFT VAN
MARS & MERCURIUS BRUGGE/WEST-VLAANDEREN vzw

flyer.be

Van ontwerp tot bedeling!

Bij Flyer.be kan men terecht voor veel meer dan enkel drukwerk.

Dankzij meer dan **17 jaar ervaring** als marktleider beschikken wij over een uitgebreide vakkennis die we graag met u delen om van uw project een succes te maken. Spookt er dus al een tijdje een idee door uw hoofd, maar weet u niet hoe eraan te beginnen? Wij maken van uw droom een realiteit!

Het is gemakkelijk om via onze website al uw drukwerk te bestellen. Dat valt niet te ontkennen. Maar soms heeft u nood aan iets meer. Breng gerust een bezoekje aan onze vestigingen te Brugge of Brussel om **gepersonaliseerde begeleiding** te krijgen bij uw project. Daarnaast kan u ons ook mailen met uw aanvraag op het e-mailadres info@flyer.be.

- **Flyer Brugge**
Korte Gotevlietstraat 9 - 8000 Brugge
- **Flyer Brussel**
Chaussee d'Etterbeek 62 - 1000 Brussel

Spreekt u over een oplage van meer dan 10.000 stuks? Dan heeft u recht op uw **eigen contactpersoon** die u verder helpt. Ook bieden wij u een **offerte op maat** aan. Hierdoor krijgt u telkens weer de scherpste prijs op de markt.

Dankzij ons team van **gespecialiseerde designers** kunnen wij al uw ontwerpen intern voorzien. Zo hoeft u niet op zoek te gaan naar een externe partner en bent u ervan verzekerd dat uw drukwerk onmiddellijk gereed is voor de persen.

U kan dan ook terecht bij ons voor meer dan simpelweg flyers, folders, magazines, affiches, ... Of het nu voor uw interne communicatie of uw beursstand is, Flyer.be heeft alles wat u zoekt. Zo beschikken we zelfs over een volledig gamma van **bedrukbare relatiegeschenken** waarmee u zich gemakkelijk kan onderscheiden van de concurrentie. En ook voor uw **kantoorbenodigdheden** kan u bij ons terecht.

Al onze producten worden professioneel **gedrukt in België**. Zo beperken we onze **ecologische voetafdruk**, is uw drukwerk **sneller geleverd** en krijgt u de **beste prijs** zonder te moeten inleveren aan **kwaliteit!**

U kan zelfs blijven rekenen op ons wanneer uw drukwerk er reeds is. Dankzij onze **2 digitale drukpersen** kunnen wij namelijk **variabel drukwerk** aanbieden. Zo kunnen wij bijvoorbeeld gemakkelijk enveloppen bedrukken met hierop alle adressen in uw klantenbestand. Ook **sealen**, het proces waarin uw drukwerk beschermd wordt met een plastic folie, vormt geen probleem voor ons.

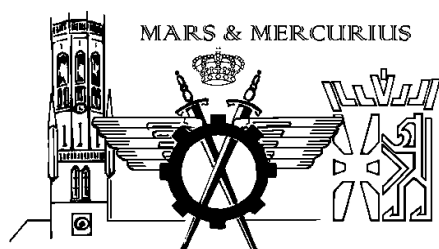
We gaan zelfs zo ver voor u dat u het huis niet meer hoeft te verlaten om uw drukwerk uit te sturen. Dankzij Flypost, onze dienst in **samenwerking met bPost**, kan u in enkele klikken uw bedeling vastleggen. Wij zorgen wel voor de rest. Zo spaart u tijd en geld uit.

Doorheen dit volledig proces blijft onze klantendienst ten allen tijde ter uw beschikking. Hiermee garanderen wij u keer op keer de vlotste ervaring op de markt, en dat aan de laagste prijs! Dus waar wacht u nog op? Kies voor Flyer.be.

M&M CONTACT

Jaargang 25 – Nummer 4
December 2020

COLOFON

Maatschappelijke zetel

Mars & Mercurius Brugge/West-Vlaanderen vzw
Kuipersstraat 21
8000 BRUGGE

Secretariaat en redactieadres

Spalaan 49
8400 OOSTENDE
marsmercurius.brww@gmail.com

Ondernemingsnummer

0887401827

Bankrelaties

IBAN : BE49 2800 4089 8671
BIC : GEBABEBB

Ereleden

Carl Decaluwé, Paul Breyne
Jean baron de Bethune, Christof Dejaegher
Philippe De Cock, Willy Herteleer, Michel Hofman

Eindredactie

Ronny Vermeersch

Werken mee aan dit nummer

François Crepain, Jan De Vos
Freddy Vervaeke

Lay-out

Jan De Vos

Druk

Drukkerij Flyer | Korte Gotevlietstraat 9, Brugge

Fotoverantwoording

Eigen opnames of publiek domein,
tenzij anders vermeld
Coverfoto: Foreign Policy Research Institute
Philadelphia, VS

Verantwoordelijke uitgever

Jan De Vos
Kuipersstraat 21 | 8000 BRUGGE

De auteurs zijn verantwoordelijk voor
de inhoud van hun bijdragen

Woordje van de Voorzitter

Waarde Mars & Mercurius leden en sympathisanten,

“De wereld in de greep van het COVID-19 virus”. Treffender dan met onze coverfoto kunnen we de situatie niet vatten. Een greep op de samenleving die ook onze M&M-Club ten volle getroffen heeft. Na een maandenlange opschorting van onze activiteiten konden we in september en oktober heel voorzichtig de draad weer opnemen met enkele avondconferenties. De dramatisch stijgende coronabesmettingscijfers maakten een nieuwe lockdown echter onvermijdelijk, zodat we al snel verdere plannen moesten opbergen.

Gelukkig evolueren de coronacijfers in eigen land ondertussen weer gunstig, zij het zeer langzaam. We zullen daarom vermoedelijk de eerstkomende maanden nog geen volwaardige activiteiten kunnen organiseren, maar we hebben wel heel wat op stapel staan en willen, van zodra dit in alle veiligheid kan, voortgaan op het elan dat we de voorbije jaren hebben gevonden.

Dit neemt niet weg dat ondertussen in andere delen van de wereld de toestand dramatisch is, zodat de COVID-pandemie het potentieel heeft om de bestaande globale evenwichten te verstoren. In een hoofdartikel besteden we daar nogmaals aandacht aan.

Verder leggen we de focus op defensie: er is nu een nieuwe volwaardige regering en de Minister van Landsverdediging heeft haar beleidsdocument voorgesteld. In een drietal artikels komt aan bod hoe de Marine zichzelf ziet als een volwaardig deel van de maritieme en economische wereld. De nieuwe technologieën die de investeringsprojecten voor nieuwe schepen meebrengen, bieden immers opportuniteiten en uitdagingen om de Marine, de maritieme sector, de bedrijfsweld en het onderwijs beter op elkaar te laten aansluiten.

Vandaag heeft u het vierde nummer van de 25ste jaargang van ons ledentijdschrift in handen. Aan het begin van dit jubileumjaar hebben we in onze redactionele rubriek aangegeven dat we M&M Contact verder willen laten evolueren. We hebben inspanningen gedaan om het niveau van ons tijdschrift op vlak van inhoud en vorm verder te verbeteren. Aan jullie om te oordelen of we daarin geslaagd zijn.

Dit jaar ook geen academische zitting, waar we elkaar prettige eindejaarsfeesten kunnen wensen. De feesten zullen we ditmaal in mineur moeten vieren, maar misschien kunnen we daardoor eens wat afstand nemen van de door tradities ingegeven drukte, waarin we ieder jaar meehollen. Het voorbije jaar was een bewogen jaar, dat we waarschijnlijk nooit zullen vergeten en hopelijk nooit meer zullen moeten meemaken. Daarom wens ik u allen namens de Raad van Bestuur des te meer een vreedevolle Kerst en een ditmaal rustig jaareinde toe.

Jan De Vos
Voorzitter

INHOUD

Rubrieken

Colofon	3
Woordje van de voorzitter	3
Inhoud	4
Onze komende activiteiten	5
Van de Redactie	6

M&M en zijn leden

Voorbij activiteiten

Avondconferentie 'Joden en Moslims'	8
Van nabijheid tot verwijdering (2)	

M&M en Defensie

De COVID-19 Saga <i>Wereldwijde implicaties, politieke trends en het machtsevenwicht</i>	12
De strijd om aardgas in het oostelijk Middellandse Zeegebied	15

Naval Component Commander licht zijn visie toe	18
Belgische en Nederlandse Marines vernieuwen samen hun vloot	20
Maritime Carreer & Competence Center <i>Krachtenbundeling in maritiem onderwijs</i> ..	23

M&M en Economie

The 6th NeTWork <i>Dienstverlening met drones komt eraan</i>	24
De conjunctuur in West-Vlaanderen ...	26
COVID-19 crisis weegt op de conjunctuur	

M&M en Samenleving

Historicum

Vredesvraagstuk voor en tijdens WO1 .	29
<i>Deel 7/2 – Het World War Web</i>	
Het Belgisch goud en geld in 1940	39

Lecturama

Gekaapte Brieven	44
<i>Episodes uit de 17de-eeuwse Oostendse maritieme geschiedenis</i>	

M&M Nationaal

Blik op Mars & Mercurius Europa	45
<i>Formulering van een nieuwe toekomstvisie</i>	

Het leven in onze club

Zij die ons verlieten	46
Onze jarigen	46
In onze M&M-Shop	46

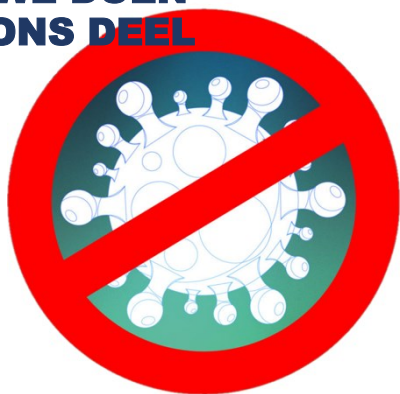

Voor al uw bloemen en geschenken,
leuke boeketten, trouw- en rouwwerk

't Groene huis
Malehoeklaan 18
8310 Sint Kruis Brugge
050 35 37 35
marianne.langenbick@pandora.be

ONZE KOMENDE ACTIVITEITEN

**WE DOEN
ONS DEEL**

We hoeven het niet meer te zeggen: de COVID-19 pandemie heeft onze activiteitenkalender behoorlijk verstoord. Vanaf maart 2020 moesten we alle activiteiten opschorten en pas in september konden we heel voorzichtig weer de draad opnemen. Met twee avondconferenties in geheel coronaveilige omgeving boden we opnieuw gelegenheden tot ontmoeting aan, maar einde oktober reeds kwam hieraan een abrupt einde, want door de uit de pan rijzende coronabesmettingscijfers was een nieuwe lockdown onvermijdelijk. Voorlopig zijn al onze activiteiten weer opgeschort, maar dit houdt ons niet tegen om de toekomst voor te bereiden. We hebben al een pakket conferenties op stapel staan, naast deze die uitgesteld werden. Daarnaast houden we er rekening mee dat we nog geruime tijd met beperkingen zullen moeten leven. We willen daarom ook onze werking heroriënteren en ook hedendaagse digitale middelen gebruiken om onze leden alsnog te bereiken.

Onze plannen in de koelkast

De conferentie op 9 november met lezing “1349 – Hoe de Zwarte Dood Vlaanderen en Europa veranderde” door Joren Vermeersch en de conferentie en lunch op 12 december met een lezing over het klimaatvraagstuk door geograaf Koen Meirlaan zijn tot nader order uitgesteld. We hopen ze in de loop van 2021 opnieuw op onze kalender te kunnen plaatsen.

Daarnaast hebben we voor volgend jaar al toezegging voor een conferentie door Steven De Foer, Amerikakenner en journalist bij “De Standaard”, die met “Hollywood Boulevard” een aantal filmmythes en -legendes ontkracht of bevestigt en schetst hoe de filmindustrie in Hollywood sterren maakt en sterren ten gronde richt. De Afdeling Kust van het Agentschap Maritieme Dienstverlening (Vlaamse Gewest) heeft aangeboden om een voordracht te geven over het “Masterplan Kustveiligheid”, waarin de bescherming tegen zware stormen en de zeespiegelstijging op middellange, lange en zeer lange termijn toegelicht wordt. Ook gewezen Hoofdcommissaris van Gerechtelijk Politie Ludo Van der Stock is bereid om te komen spreken over “Honger in Afrika, migratie en mensenhandel”.

Voldoende stof voor een jaarprogramma

We willen dan ook gaan voor hiernavolgend programma. Het enige waar we op wachten is de regeringsbeslissing die ons toelaat weer volwaardig te werken en daarvoor nieuwe data vast te leggen.

(Nieuwjaars?) conferentie en receptie: “Hollywood Boulevard” door Steven De Foer

Avondconferentie “1349 – Hoe de Zwarte Dood Vlaanderen en Europa veranderde” door Joren Vermeersch

Avondconferentie “Klimaatvraagstuk” door geograaf Koen Meirlaan

Avondconferentie “Masterplan Kustveiligheid” door Charlotte Devriendt van de Afdeling Kust

Avondconferentie “Honger in Afrika, migratie en mensenhandel” door Ludo Van der Stock, gewezen Hoofdcommissaris Gerechtelijk Politie
Eendaagse uitstap naar Gent met een geleid bezoek aan het Industriemuseum en culinaire wandeling in de stad.

Ondertussen moeten we ook hopen dat, eenmaal de coronamaatregelen opgeheven worden, we onze jaarlijkse algemene vergadering weer naar traditie in het Kasteel van Moerkerke kunnen houden. En daarna zijn we weer toe aan onze jaarlijkse familiedag met zoektocht en BBQ.

Er is dus hoop! Het is aan ons om deze hoop om te zetten in daadkracht.

Van de Redactie

Perspectief

De aanloop naar de samenstelling van een ledenblad als M&M-Contact mobiliseert niet alleen een redactiecomité in persoon, maar nog méér gedachten. Gedachten die moeten omgezet worden in artikels. Een precaire chronische zorg voor hoofdredacteur en eindredacteur.

We hebben een stramien van vaste rubrieken dat het canvas van de inhoudstafel vormt. Binnen dit kader is er voldoende ruimte en flexibiliteit om de onderwerpen aan te passen of liever, in te passen in bijkomende interessevelden van ons publiek. We houden als redactie voor ogen dat het tijdschrift veerkracht moet uitstralen door *ad rem* in te spelen op gebeurtenissen die aanleunen bij de doelstellingen van Mars en Mercurius. Dit in een boeiende en vlotte stijl, leesbaar dus, en om het met een gemeenplaats te zeggen: “voor elk wat wils”.

Een dynamisme dat niet noodzakelijk dient in te pikken op alle facetten van de snel evolueerde maatschappij – technisch dan toch – maar dat gericht is op gebieden die ons bijzonder interesseren, aanspreken en die een behoefte invullen. We worden aan duizelingwekkende snelheid overspoeld door informatie, maar moeten we dan alles vatten? De kunst is te selecteren: wat is voor mij van primordiaal belang voor mijn professionele, maatschappelijke en culturele ontplooiing? Wat is belangrijk voor mij als individu, voor mijn gezin, mijn kroost, mijn beroep? Weerstand bieden in de branding, maar niet ten onder gaan in die zee van informatie.

Het zijn de artikels die het elan van een tijdschrift bepalen. Artikels met een terugblik op de gebeurtenissen uit het verleden: geschiedenis dus. Geschiedenis die eigenlijk de toekomst bepaalt, of toch zou moeten bepalen. Geschiedenis die evolueert met *ups en downs* over de tijdslijn van het vroegere, over het heden naar de toekomst: *back to the future*.

Geschiedenis kan louter achtergrondinformatie zijn, goed om mee te nemen, bewaren, opslaan voor alle nuttige doeleinden voor later...

Het zou ons te ver leiden om de theorieën te beschrijven over de criteria die het “historisch onderzoek” moet volgen. Er is de historische vaststelling van feiten en verhalen die niet altijd de waarheid verkondigen: de *fake* en/of gemanipuleerde feiten, misleidend nieuws, de subjectiviteit vanuit welke hoek ze gezien zijn en/of verteld worden en wie ze vertelt. De volgende stap is de verificatie door het naast elkaar leggen en vergelijken van verscheidene bronnen. Geschiedenis op zich moet vooral beschrijvend blijven, zonder een standpunt in te nemen,

zo niet genereert ze polemiek, wat onze neutraliteit in het gedrang kan brengen.

We mogen er prat op gaan in dit nummer van ons tijdschrift weer twee bijdragen met dergelijk onderzoekskarakter te kunnen presenteren. Twee artikels uit gebrandmerkte perioden van de 20ste eeuw. Het ene als gefundeerd historisch onderzoek, het andere als beschrijvend-informerend. Het belang ervan is voor ons, lezers, er deelachtig aan te worden, m.a.w. ons aan het denken te zetten.

Met drie artikels verzeilen we in het nu: de actualiteit. Drie artikels die het ‘momenteel’ moeten beroeren: over de heersende pandemie, de consequenties voor de economische bedrijvigheid in onze provincie en een substantieel artikel over een geopolitieke strijd om aardgas die onze veiligheid bedreigt.

Een perspectief op de toekomst met drie bijdragen over defensie, meer bepaald uit de hoek van de Marinecomponent, met visie en beleid. We zien het als een bijdrage tot de professionele ontwikkeling van belanghebbende leden en informerend naar andere belangstellenden.

En futuristisch of toch niet... stappen we met een goed onderbouwd artikel het dronetijdperk binnen.

De gedachten, of liever de neerslag ervan, komen niet alleen uit ons redactiecomité, dit zou met het doel dat het tijdschrift zich stelt, te beperkend blijven en tegelijk te belastend zijn voor de medewerkers en daarom mogelijks een verarming betekenen.

Gelukkig kunnen we beroep doen op deskundigen – gerenommeerd en internationaal – die welwillend, vanuit hun visie en expertise, met hun waardevolle bijdrage het tijdschrift willen versterken en stofferen. Waarvoor onze welgemeende dank.

Daar we omwille van de coronamaatregelen dit jaar jammer genoeg geen ‘academische zitting’ kunnen organiseren, is huidig nummer van M&M-Contact wat meer gestoffeerd met gevarieerde informatie. We zullen het, als een vorm van compensatie, ook naar de traditionele genodigden van onze academische zitting versturen. □

Tot gauw...

Ronny Vermeersch, ondervoorzitter en eindredacteur.

COVID-19

'Onze samenleving in de greep van het Coronavirus'. Bestuurslid Hans Goossens drukt in een aquarel uit hoe dit ons allen raakt. Maatregelen van *social distancing* verstoren ons 'samen leven', aula's en klassen in scholen zijn leeg en werkplekken in bedrijven verlaten, cijfers dansen dagelijks om onze oren en zorgpersoneel vecht om coronaslachtoffers dringende zorg te geven. Dit centrale tafereel is niet denkbeeldig, want Hans vond daarvoor inspiratie in een krantenartikel dat vertelt hoe een zorginstelling de toevloed aan patiënten niet meer aankon, zodat ze in hun auto op de parking moesten opgevangen, verzorgd en beademd worden. Maar het verplegend personeel hield, eens te meer, stand.

We nemen deze aquarel op in ons Gulden Boek, als terugblik op een periode waarin wij allen als nooit voorheen geraakt werden. Met bijzondere dank aan Hans.

Joden en Moslims, van Nabijheid tot Verwijdering

Deel 2 – De plaats van de andere (721 – 1789 NC)

Jan De Vos, voorzitter

Het conflict tussen Israël en Palestina – of is het een conflict tussen joden en moslims – beheerst op prominente manier de actualiteit in het Nabije-Oosten en stelt joden en moslims als vijanden tegenover elkaar, maar toch hebben ze een lange gemeenschappelijke geschiedenis en waren ze ooit nauw met elkaar verbonden. Vandaar de titel: *'Joden en moslims, van nabijheid tot verwijdering'*.

Deze lange gedeelde geschiedenis werd in vier delen voorgesteld. Het eerste deel **'De oorsprong'** gaat over het ontstaan en de verspreiding van de Islam. Alles start in het jaar 620 NC met een reeks openbaringen aan de profeet Mohammed en loopt tot 732 NC, wanneer onder leiding van Karel Martel tijdens de slag bij Poitiers de Arabische opmars in Europa wordt gestopt. De samenvatting van dit deel werd gepubliceerd in vorig nummer van M&M-Contact.

Het tweede deel **'De plaats van de andere'** loopt van 732 tot 1789 NC. Moslims, joden en christenen leven vreedzaam samen in de islamitische wereld en hun verhoudingen worden geregeld door de Dhimma. Daarmee onderwerpen joden en christenen zich aan de islamitische overheersing, waardoor ze in de islamitische samenleving een ondergeschikte positie bekleden. Dit deel loopt tot de Franse revolutie in 1789 NC. Hierna vinden onze lezers een samenvatting van dit tweede deel.

Een coronaveilige conferentie

Het eerste deel van de dubbele avondconferentie "Joden en Moslims" van 10 september werd goed onthaald door de 40 aanwezigen. De lezing werd met veel belangstelling gevolgd en de afsluitende drink achteraf verliep in een aangename stemming. Samen met het Groot Seminarie hadden we een uitvoerig coronaveiligheidsprotocol uitgewerkt. Alle maatregelen werden gerespecteerd door iedereen en ze werden niet als storend ervaren.

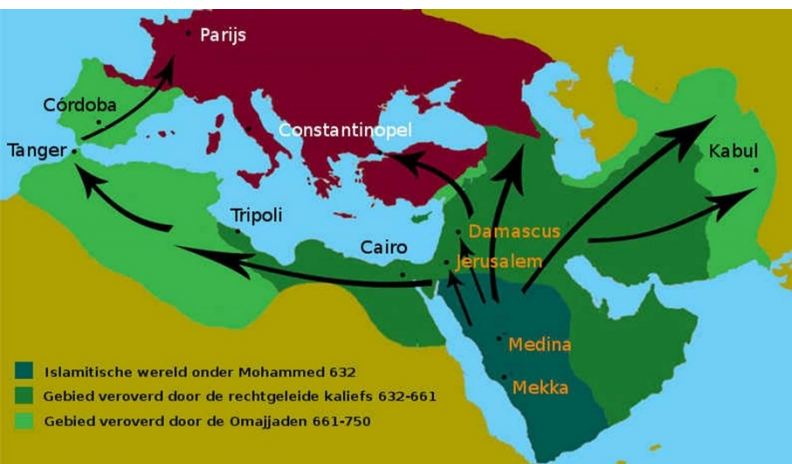
Een aansporing dus om op dezelfde manier door te gaan met het tweede deel. Ditmaal schreven zich 36 leden in voor de activiteit. Velen verontschuldigten zich omwille van de coronarisico's, waarvoor we uiteraard ten volle begrip opbrengen.

Alle voorzieningen voor handhygiëne en een veilige circulatie in de lokalen waren uitgewerkt en de beschikbare zitplaatsen in de aula waren duidelijk gemerkt zodat overal een voldoende afstand tussen de deelnemers was gegarandeerd. In de bar werden de regels voor horeca strikt toegepast: er waren tafels geplaatst met telkens vier zitplaatsen en iedereen moest verplicht blijven neerzitten, terwijl gastvrouw Julie voor een vlotte bediening aan tafel zorgde. Volop tijd dus voor een rustige en aangename babbel met drankjes naar keuze, die de Raad van Bestuur met bijzonder genoegen aanbood aan de aanwezigen.

De Omajjaden en de Abbasiden dynastieën

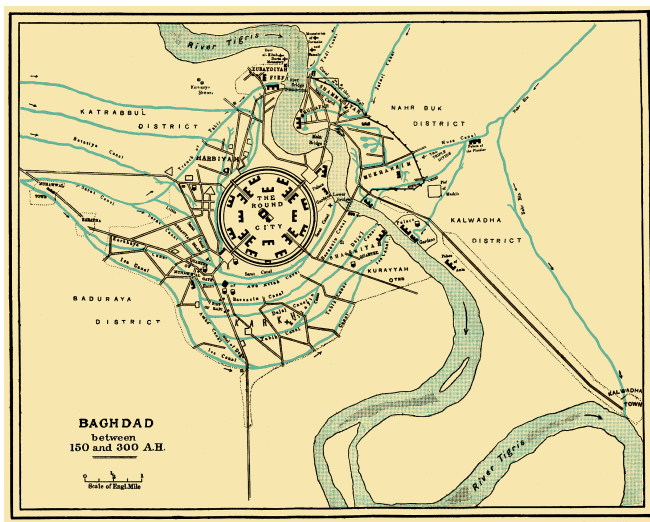
In 721 NC strekt het Arabische rijk zich uit van het Pamirgebergte tot aan de Pyreneeën. In honderd jaar hebben de Arabieren dus een goede 6.500 Km gebieden veroverd. In dit rijk wordt de Islam de officiële godsdienst en voor joden en christenen geldt het Dhimma-statuut. Dit is een ruime juridische en religieuze overeenkomst die onderwerping en bescherming biedt voor niet-moslims. Joden en christenen kunnen verder hun godsdienst belijden, maar hun rechten worden beperkt: ze mogen hun religie niet openbaar belijden, ze mogen geen nieuwe gebedshuizen bouwen, ze mogen geen wapens dragen, ze mogen niet te paard rijden, enzovoort... Het is dus duidelijk een concept van inferioriteit.

De Arabische veroveringen en de verspreiding van de Islam (Historiek.net)

Na de moord op de vierde *Rechtgeleide Kalief* Ali in 661 NC volgt een jarenlange periode van onrust, waarin de familie van Mohammed haar invloed verliest, tot de Omajjaden-clan in 681 NC de macht grijpt, de hoofdstad naar Damascus overbrengt en het Kalifaat van Damascus sticht. De Omajjadendynastie heerst als een bevoorrechte elite over het Arabische rijk en zet de veroveringen vooral naar het westen voort.

In 747 NC komen de Berbers in noordelijk Afrika, maar ook de Perzen en groepen afvallige Arabieren hiertegen in opstand. Abdul Abbas al-Saffah grijpt de macht en wordt de eerste kalief van de dynastie van de Abbasiden. De Omajjaden prins Abd al-Rahman ontsnapt en vlucht naar Cordoba op het Iberisch schiereiland.

De Abbasiden richten zich op het oosten en de hoofdstad wordt overgebracht van Damascus naar de in 762 gebouwde hoofdstad Bagdad, verder weg van het vijandige Byzantijnse Rijk. Deze stad krijgt de naam *Medinat as Salaam* of 'Stad van de Vrede'. Er wordt gekozen voor een open, vrije en tolerante samenleving. De kaliefen richten het 'Huis der Wijsheid' op, waarin wetenschappers uit verschillende culturen worden samengebracht. Dit leidt tot een zeer hoge culturele en wetenschappelijke ontwikkeling. Vandaar dat vaak over het Gouden Tijdperk wordt gesproken.

Het Gouden Tijdperk

In het kalifaat van de Abbasiden worden de Islam en de Griekse filosofische principes met elkaar verzoend en wordt een relatie tussen openbaring en rede gelegd. De Islam erkende tot dan enkel de goddelijke openbaring als weg om tot kennis te komen en verwierp de verstandelijke redenering, maar via de *Kalam* methode, een soort discussie of verhandeling, vindt de rede een plaats in de Islam.

De joodse filosoof en rabbijn Saadia Gaon vertaalt de Tora in het Arabisch en ontwikkelt er een nieuwe Kalam-interpretatie van, die de basis van het hedendaagse Jodisme vormt. Op die manier heeft de islamitische wetenschap het joodse denken vernieuwd.

Ook de Perzen spelen een grote rol in het Abbasiden Rijk en nemen belangrijke bestuursfuncties op. Bagdad groeit op die manier uit tot een prachtige hoofdstad.

Vanaf de negende eeuw brokkelt dit rijk echter langzaam af en door gezagsproblemen splitsen de Omajjaden in Cordoba op het Iberisch schiereiland en de Fatamiden in Caïro zich af. De prins Abd al-Rahman, die in 747 NC tijdens de opstand tegen de Omajjaden was gevlucht naar Cordoba, sticht er het Kalifaat van Cordoba, waarna een culturele en wetenschappelijke rivaliteit met Bagdad ontstaat. In Al Andalus leven joden en moslims vreedzaam samen in een vrije en open cultuur en de joden nemen er afstand van de joden in Bagdad. Zo ontstaat een specifieke Al Andalus identiteit die gedragen wordt door joden en moslims.

Prins Abd al-Rahman I
Foto Wikipedia

In het begin van de elfde eeuw valt het kalifaat van Cordoba uiteen in kleine emiraten of *Taifa*. Door de vele wetenschappelijke en culturele interacties bekleden steeds meer joden belangrijke functies, waardoor toenemend anti-Judaïsme ontstaat. Op 30 december 1066 worden in Granada 4.000 joden vermoord. Midden twaalfde eeuw komen de Almoven en Almohaden tussen vanuit het huidige Marokko. Dit leidt tot een islamitische vernieuwing met de Mahdi als ware gids, die islamitische messianistische ideeën verspreidt. Het Dhimma-statuut wordt gewijzigd: joden en christenen moeten zich bekeren tot de Islam of ze worden verdreven of gedood. Het Gouden Tijdperk loopt hiermee op zijn einde.

Ondertussen worden de Turkse stammen sterker en in 1055 veroveren de Seljoeken Bagdad. Hiermee wordt ook het einde van het Abbasiden-rijk ingeluid. De komst van de Kruisvaarders in de elfde eeuw en vooral de inval van de Mongolen in 1258 NC onder leiding van Hulagu Khan maken voorgoed een einde aan het eens zo imposante imperium.

Europa antwoordt met de Kruistochten

De Kruistochten vormen het begin van een nieuwe beweging in Europa. Paus Urbanus II beantwoordt de oproep om hulp van Keizer Alexius I van Byzantium. In feite verenigt de paus Europa om een laat antwoord te bieden op de Arabische verovering van het Nabije Oosten. De Eerste Kruistocht vertrekt in 1095 en bevrijdt Jerusalem van de Saracenen. Onderweg vallen de kruisvaarders lokale joden aan, onder meer tijdens de pogroms in Duitsland. De Kruistochten leiden in feite tot de vorming van een vroege (christelijke) Europese identiteit.

Jeruzalem wordt veroverd door de kruisvaarders op 15 juli 1099. Moslims en joden worden gedood en synagogen en moskeeën worden vernietigd. Er ontstaat een snoer van kleine christelijke staten. De moslim Dadail Arkous biedt een literair antwoord, waarmee hij de moslims overtuigt dat Jeruzalem een heilige islamitische stad is. In die periode duikt de legende van de nachtelijke reis *Isra'* van de Profeet Mohammed naar Jeruzalem op. Voorheen was sprake van een reis naar een mysterieuze plaats. Die nachtreis bracht Mohammed op de rug van het hemels dier *Buraq* naar Jeruzalem, waar hij ten hemel steeg (*Miraj*) en in de zeven hemelen de profeten, Ibrahim en God ontmoette. Hij steeg ten hemel vanop de Tempelberg, waar zich nu de Rotskoepel en de Al Aqsa moskee bevinden. De Joodse tempel werd in 70 NC vernield door de Romeinen. Op die manier wordt Jeruzalem via de literatuur de derde heilige stad voor de moslims en wordt een Jihad in het leven geroepen.

Verovering van Jeruzalem, Jan Luyken, 1683

Beeld www.rijksmuseum.nl – Free domain

Op 2 oktober 1187 herovert de Islamitische veldheer Saladin de stad Jeruzalem. Er volgen onderhandelingen over de vreedzame terugtrekking van de christelijke legers, maar pas nadat de burgers door het betalen van belangrijke goudsommen vrijgekocht worden.

Er worden in totaal 9 kruistochten gevoerd. Ze kunnen beschouwd worden als een vroege vorm van Europese kolonisatie. De Europese kroniekschrijvers omschreven ze als wreed en barbaars, maar in de islamitische geschiedschrijving is weinig terug te vinden. De Kruistochten vormden dus geen punt van tegenstelling tussen de Islam en het Christendom. Deze ontstond pas in de 19de en 20ste eeuw.

Na de inname van Jeruzalem heerste Saladin als een verlicht heerser. De godsdienst mocht geen punt van tegenstelling vormen. In *Al Andalus* respecteerden de Almohiden dit niet en ze vervolgden joden en christenen. Veel joden vluchtten en vonden een onderkomen bij de Fatamiden in Caïro. Onder hen de rabbijn Maimonides of *Rabbi Mosjé ben Maimon*. Hij werd in *Al Andalus* verplicht bekeerd tot de Islam en bestudeerde de Koran, maar ook de Griekse filosofen en de wetenschap. Hij werd sterk beïnvloed door de intellectuele Islam en hij verzoende het geopenbaard geloof met de filosofische principes. Hij had op zijn beurt grote invloed op het Judaïsme en op de christelijke filosofen van de 12de en 13de eeuw. Ook vandaag wordt hij nog erkend als een belangrijk figuur in de joodse religieuze wereld.

Maimonides

Beeld Wikipedia Free Domain

De moderne Europese identiteit wint veld

Ondertussen start de Reconquista en verovert de westerse christelijke wereld stapsgewijs *Al Andalus*. De joden en moslims komen hierdoor onder christelijke overheersing en kunnen onder een soort Dhimma-statuut verder leven. De joden zijn goed opgeleid, zorgen voor wetenschappelijke vertalingen en bekleden belangrijke bestuursfuncties. Op die manier ontstaat een nieuwe vorm van samenleven "*Convivencia*" in Arragon, Navarra en Castilië. De joden en moslims worden goed behandeld, maar in de 14de eeuw neemt het aantal verplichte bekeringen snel toe. Joden en moslims belijden hun godsdienst in het geheim, zodat er eenzelfde ontwikkeling als onder de islamitische overheersing komt.

Ferdinand II van Aragón en Isabella van Castilië

Beeld Wikipedia Commons Free Domain

Tegen het einde van de 15de eeuw neemt de culturele, etnische en raciale intolerantie toe. De spanningen met de christelijke cultuur worden groter. In 1480 worden de inquisitierechtbanken opgericht

voor de vervolging van bekeerde joden die in het geheim judaïseren. In 1492 beslisten Isabella van Castilië en Fernand van Arragon om de joden uit te drijven en vanaf 1526 worden ook de moslims verdreven. Zo komt een definitief einde aan Al Andalus en wordt de basis van de moderne christelijke identiteit van Europa gelegd.

De Andalusische joden en moslims verlaten Al Andalus. Maar de diaspora van de joden is veel groter dan van de moslims. Ze worden *Sefardische* joden genoemd en zijn wetenschappelijk en religieus hoog ontwikkeld. In een eerste grote migratie tussen de 15de en 17de eeuw verspreiden de *Sefardische* joden zich vooral rond de Middellandse Zee (rode pijlen op kaart hieronder). Tijdens de latere migratie in de 17de en 18de eeuw verspreiden ze zich verder in Noordwest en Centraal Europa (zwarte pijlen op kaart hieronder).

De Sefardische migraties (Beeld Wikipedia - Encyclopaedia Judaica)

De Sefardische joden zijn welkom in het Ottomaanse Rijk, de belangrijkste rivaal van Europa. Ze zijn rijk en bezitten een hoge expertise. Ze zijn voor het Ottomaanse Rijk loyale en erudiete onderdanen en een factor van moderniteit. Het Ottomaanse vertrouwen in de

joden is groot en ze worden niet gezien als 'agenten van Europa'. Zo wordt de succesvolle joodse bankier en diplomaat Josef Nasi dank zij zijn uitgebreid netwerk een invloedrijke figuur aan het hof van de Ottomaanse sultan Sülleyman I en in geheel Europa.

Het antisemitisme slaat toe in Europa

In Europa wordt dit joodse succes voorgesteld als een joods complot tegen Europa. Er wordt gezegd dat de Ottomaanse macht steunt op de joodse rijkdom en dat de joden in feite de Ottomanen gebruiken om een rekening met Europa te vereffenen. In die periode wordt het toneelstuk 'De Rijke Jood van Malta' geschreven, waarmee de basis van het antisemitisme gelegd wordt. Hierdoor beginnen zich fantasierijke verhalen over de joodse rijkdom te ontwikkelen.

Een economische crisis leidt begin 17de eeuw tot de neergang van het Ottomaanse Rijk en de joden komen er in armoede en ontworteling terecht. Midden 17de eeuw werpt de 22-jarige Sefardische rabbijn Sabbatai Zevi zich op als zelfverklaarde Messias. Hij kondigt het einde der tijden aan en wil naar Jeruzalem trekken om er Israël te herstellen en de kroon over te nemen van de Ottomaanse sultan. Hij krijgt volgelingen in heel Europa en de messianieke koorts slaat toe. Hij wordt evenwel gevangen gezet en verplicht om zich te bekeren tot de Islam. Het messianisme is hierdoor op de terugweg en de intellectuele joden richten zich op de omringende culturen. In die periode ontstaat het *Chadissisme*.

Vanaf dan treedt er in de moslimwereld een algemene culturele teruggang op en alle macht en rijkdom verzamelt zich in het christelijke Europa. Voortaan bepaalt Europa de loop van de wereldgeschiedenis. Tegelijk neemt in Europa de religieuze onverdraagzaamheid toe en wordt de positie van de joden zorgwekkend.

In Europa kondigen zich bovendien de Verlichting en de Franse Revolutie aan, die een grote invloed zullen hebben op de verhoudingen tussen de joden, moslims en christenen. □

In volgend nummer: **'De scheiding'** (1789 – 1945 NC)

Sefardische joden

Sefardische joden zijn joden waarvan voorouders in Spanje of Portugal leefden. Hun taal is het *Ladino*, een aan het Spaans verwante taal met veel Hebreeuwse woorden. Ze hadden in West-Europa meer aanzien dan de *Askenazim*, de joden uit Oost-Europa. De *Sefardim* speelden een grote rol in het bankwezen en de wetenschap. De filosoof Spinoza is bijvoorbeeld een bekende Sefardische jood.

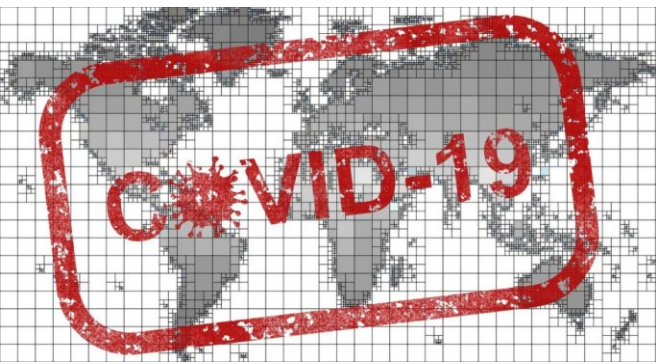
Volgens de legendes leefden er al joden in Spanje sinds de tijd van koning Salomo. Met zekerheid leefden in de 2de VC joden in Iberië en Zuid-Frankrijk, die er als handelaren geïmmigreerd waren. Tijdens het Visigotisch tijdperk waren ze betrekkelijk vrij, maar in 589 NC werd het joodse geloof verboden. De Sefardim juichten daarom de Moorse inval in Zuid-Spanje in 712 NC toe en hoopten op nieuwe vrijheid. De Sefardische gemeenschap kende in Al Andalus een grote culturele, filosofische, wetenschappelijke en theologische groei.

Tijdens de Reconquista werden ze gemarginaliseerd en in 1492 en 1497 werden zij door het Verdrijvingsedict gedwongen respectievelijk Spanje en Portugal te verlaten, of zich tot het christendom te bekeren. Ze trokken vooral naar Noord-Afrika, het Ottomaanse Rijk en in mindere mate naar de Nederlanden, Frankrijk, Italië en Engeland.

In 2013 en 2014 kregen de afstammelingen van de Sefardim recht op de Portugese of Spaanse nationaliteit, zonder de nationaliteit van hun woonland te moeten opgeven, mits ze erkend werden door een commissie na een test op de kennis van de Portugese of Spaanse taal en cultuur.

De COVID-19 Saga

Wereldwijde implicaties, geopolitieke trends en het machtsverevenwicht

De COVID-19 pandemie stelt de wereldorde op de proef. In plaats van een historisch bepalend moment, is het een sterke drijfveer van een wereldwijde metamorfose, die in feite al begonnen is nog vóór het virus ons thuis opsloot.

Eén van de meest invloedrijke denkers van de 20ste eeuw, Zigmunt Bauman, liet ons een waarschuwing na, die de crisis van vandaag perfect lijkt te weerspiegelen: *"We moeten voorbereid zijn op een lange periode die gekenmerkt zal worden door meer vragen dan antwoorden, meer problemen dan oplossingen, en waarin we zullen moeten doorgaan aan de rand van zeer gelijke*

kansen op succes en mislukking." Afgezien van de pandemie, stelt de huidige situatie uitdagingen voor de wereldorde zelf, waardoor we geen andere optie hebben dan aan te passen om te evolueren.

Aan het woord is **Dr Andrea Stoian Karadeli**, die hierover op 11 september 2020 een opiniebijdrage publiceerde in [European Security & Defense](#), die we met haar toestemming en deze van European Security & Defense hierna overnemen in een eigen vertaling.

De 'Wetenschappelijke Pandemie'

Terwijl de COVID-19 crisis zich verder ontwikkelde, voerde de internationale gemeenschap een intensief debat over de geopolitieke impact van de pandemie, waarbij uiteenlopende oordelen – variërend van voorzichtige voorspellingen tot overhaaste conclusies – geformuleerd werden. De theorieën die opgang maakten, neigden bij nader inzien veelal naar een zogenaamde 'wetenschappelijke pandemie', die de huidige COVID-19-tijd nadrukkelijk een geschiedenisbepalend moment en een oorzaak van wereldwijde transformatie noemt. In tijden van pandemie is het uiterst moeilijk om voorspellingen te doen en definitieve voorspellingen te formuleren. COVID-19 heeft immers gevolgen en zal gevolgen blijven hebben voor de wereldeconomie, de internationale betrekkingen, de samenlevingen en de instellingen. Maar de mate waarin dit gebeurt, samen met de zich ontvouwende geopolitieke trends, kunnen gezien en geanalyseerd worden als politieke gevolgen die optreden als een reactie op 'de politieke neveneffecten' van COVID-19. Op die manier voorkomen we dat we vallen voor het 'wetenschappelijke pandemie' betoog en kunnen we tegelijk benadrukken dat de huidige crisis enkel diende om de bestaande zwakke punten in ons internationale systeem aan te duiden.

In dit verband zal de pandemie naar verwachting niet leiden tot een volledige veranderende wereldorde, maar eerder als *trigger* fungeren in ten minste drie contexten. Vooreerst zullen ontwikkelingen blootgelegd worden die voorheen grotendeels onopgemerkt waren gebleven. Daarnaast zullen bestaande geopolitieke trends versneld

worden, in het bijzonder wat betreft de groeiende rivaliteit tussen de VS en China en de verschuiving in het economische machtsverevenwicht van West naar Oost. Tot slot is de pandemie bij machte om een katalysator te zijn voor verandering in zowel de ontwikkelde als de ontwikkelingslanden, reikend van de toekomst van de EU tot de relatie tussen veel ontwikkelingslanden en China.

Pandemieën en geopolitiek

Hoewel ze niet de impact hebben van gebeurtenissen als grootschalige en beslissende oorlogen, die hebben geleid tot fundamentele veranderingen in de wereld, leert de geschiedenis dat pandemieën nog steeds het vermogen hebben om verandering teweeg te brengen en zelfs het machtsverevenwicht om te keren.

In de vijfde eeuw VC werd Athene tijdens de Peloponnesische Oorlog het slachtoffer van de pest en werd het verslagen door de Spartanen. Op dezelfde manier decimeerde de Italiaanse Pest van 1629-1631 Venetië. In de veertiende eeuw leidde de Zwarte Dood tot de ineenstorting van het Britse feodale systeem, wat mee de basis legde voor de opkomst van het modern kapitalistisch economisch systeem. In de vijftiende en zestiende eeuw werd het Azteekse Rijk verwoest door pokken, waardoor de deur voor de Europese kolonisatie van Amerika werd geopend. De Spaanse griep van 1918 doodde maar liefst vijftig miljoen mensen en leidde tot belangrijke stappen naar een mondiaal gezondheidsbestuur, zoals de oprichting van de Gezondheidsorganisatie van de Volkenbond, die later de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) werd.

Doorheen de geschiedenis hebben pandemieën bewezen dat ze bij machte zijn om reeds bestaande trends te versnellen, een feit dat we momenteel op veel gebieden zien, bijzonder in de wereldeconomie en -politiek. Ook meer recente epidemieën en pandemieën zoals deze die veroorzaakt werden door HIV, A/H1N1-griepvirus of het Ebolavirus hebben de internationale samenwerking en paraatheid versterkt.

Corona diplomatie

Om te beginnen, had de huidige pandemie een grote impact op de internationale diplomatie, terwijl de regionale en mondiale samenwerking op de proef werd gesteld en in veel opzichten faalde. Helaas heeft de Europese Unie haar beginselen van solidariteit en samenwerking niet nagekomen, en liet ze daarbij ruimte voor een gevaarlijke terugkeer naar nationale reflexen en bilaterale samenwerking op het gebied van humanitaire hulp. De pandemie is daarom gebruikt als context voor de projectie van macht door middel van medische bevoorradingssteun en bijstand bij repatriëringsinspanningen. Een nieuw instrument in de internationale betrekkingen dus, of zouden we kunnen zeggen 'Corona diplomatie'.

Als compensatie voor zijn onvermogen om te voorkomen dat het virus zich verspreidde, stuurde China klaarblijkelijk medische benodigheden naar plaatsen in de hele wereld, met inbegrip van de VS en Europese landen, die zwaar getroffen waren door de pandemie. Foto's van zendingen met kisten met mondmaskers door Xiaomi naar Italië bevatten een citaat van de oude Romeinse filosoof Seneca: *'We zijn golven van dezelfde zee, bladeren van dezelfde boom, bloemen van dezelfde tuin'*. China stuurde meermaals medische uitrusting en artsen naar Italië tijdens het hoogtepunt van de eerste pandemiegolf, toen de EU werd overweldigd door de opkomende crisis. Maar veel van de uitrusting die China leverde, bleek volgens de nationale autoriteiten van de EU defect te zijn. Nederland riep honderdduizenden gezichtsmaskers die het ontving uit China terug, terwijl Spanje vaststelde dat 60.000 testkits die het had ontvangen, defect waren.

Andere regionale mogendheden zoals Rusland en Turkije streefden ook 'Corona-diplomatie' na en boden hulp aan de VS en Europa. Rusland stuurde militaire en medische hulp naar Italië in vliegtuigen met het label *'From Russia with Love'*, op een moment dat de meeste EU-landen en andere traditionele partners niet in staat waren de hulp te bieden die de Italiaanse autoriteiten vroegen. Op dezelfde manier stuurde Rusland een vliegtuig vol maskers en medische uitrusting naar de VS. Turkije deed hetzelfde voor landen in Europa en ook voor de VS, terwijl het aantal COVID-gevallen onder de Turkse bevolking steeg. Velen voerden aan dat dit soort politieke manoeuvres eerder gevaarlijk was in een tijd waarin medische voorraden nodig waren voor nationale behoeften.

Aan de andere kant heeft de crisis de kern van de diplomatie en de diplomatieke praktijken veranderd. De noodzaak om fysiek contact tot een minimum te beperken, bevorderde de digitale diplomatie, waaronder de eerste vergadering van de VN Veiligheidsraad over de pandemie en meerdere G20-vergaderingen, die virtueel plaatsvonden. Staten die dergelijke platforms ontwikkelen en de vereiste vaardigheden en middelen samenbrengen, zullen de komende maanden een aanzienlijk voordeel hebben.

Globale implicaties

Naast het directe effect van de pandemie in verlies van mensenlevens, is er grote bezorgdheid over de politieke en economische neven-effecten van COVID-19. In dit verband komen twee belangrijke vragen naar voor; hoe zal de post-COVID-19 wereld er uit zien en welke kansen en bedreigingen zullen worden geboden door de nieuwe internationale omgeving?

Om te beginnen kan de economische impact van de pandemie één van de krachtigste *triggers* voor verandering worden, omdat veel economen een diepe recessie voorspellen, waarbij de wereldeconomie aanzienlijk krimpt. Op basis van ramingen van de *World Bank Group* zouden 60 miljoen mensen in extreme armoede kunnen vervallen, terwijl de opkomende economieën ernstig kunnen worden getroffen door de gezondheids- en economische gevolgen van de pandemie. De werkloosheid neemt toe – zelfs in ontwikkelde economieën – en landen met zwakke sociale zekerheidsstelsels kunnen niet beantwoorden aan de verwachtingen van hun bevolking in deze moeilijke tijden. De voorspelling van een wereldwijde recessie zou in veel landen politieke gevolgen hebben en fungeren als een multiplicator van reeds bestaande sociale, economische en politieke problemen. Velen beweren dat de wereldeconomie in het post-COVID-19 tijdperk een herstelprogramma zal nodig hebben dat te vergelijken is met post-WWII hulpprogramma's, terwijl actoren die de middelen hebben om dergelijk programma te leiden, hun invloedssferen zullen vergroten.

Rechtstreeks gerelateerd met de economische gevolgen en de vooruitzichten op een recessie, ontwikkelen zich op alarmerende manier nationalistische, xenofobe en racistische bewegingen, die de sociaal-economische gevolgen van de pandemie uitbuiten. Het is waarschijnlijk dat nativistische en populistische blokken wereldwijd zullen worden versterkt, dat ze zullen inspelen op bestaande angsten om wederzijds cultureel begrip te verminderen of de xenofobe tendensen te vergroten en dat ze kortzichtige houdingen zullen gebruiken om beleid en verkiezingen te beïnvloeden en de internationale samenwerking te bedreigen. Daarom is economisch herstel niet alleen het middel om een economische ineenstorting in sommige landen te voorkomen, maar ook een oplossing om sociale harmonie en politieke stabiliteit te beschermen.

Bovendien heeft de huidige pandemie ook bewezen dat de mondiale economische omgeving een sterkere industriële globalisering nodig heeft. De *'working from home'* trend die werd opgelegd tijdens COVID-19 golven heeft gewezen op de toegenomen behoefte aan digitale tools, die een nieuwe revolutie in geglobaliseerde connectiviteit met meer virtuele handel en uitwisseling zou kunnen meebrengen. Tegelijkertijd zullen staten een eigen capaciteit moeten ontwikkelen om zich aan te passen door middel van hardware- en softwareproductie. Helaas laten velen zich nog steeds leiden door de verkeerde indruk dat we binnenkort terugkeren naar pre-COVID-19-tijden en weigeren ze de realiteit te begrijpen en te accepteren dat enkel een betere, gedigitaliseerde economie en werkplatform een betere gemeenschappelijke toekomst kan bieden.

Wereldwijd heeft de huidige multilaterale orde zijn zwakheden bewezen en niet tot de nodige beslissingen geleid om de crisis tegen te gaan,

noch om de sociale, politieke en economische gevolgen ervan aan te pakken. Op dezelfde manier zijn multilaterale instellingen tekortgeschoten om te beantwoorden aan de verwachtingen van de internationale gemeenschap. Dit feit is al gebruikt als argument door meerdere nationalistische bewegingen over de hele wereld, bijzonder in Europa, om multilateralisme in twijfel te trekken en nationalistische, unilateralistische en in sommige gevallen isolationistische agenda's te verspreiden. Hoewel velen pleiten voor het einde van het multilateralisme, heeft de pandemie het tegendeel bewezen en de noodzaak onderlijnd van multilaterale benaderingen en van wereldwijde antwoorden op een wereldwijde crisis. Daarom gaan de problemen die de COVID-19-pandemie aan het licht heeft gebracht niet zozeer over multilateralisme zelf, maar veeleer over de inefficiëntie van bestaande multilaterale mechanismen. In een ideaal scenario kan de pandemie de perfecte context bieden om aan te dringen op inspanningen om de multilaterale instellingen te hervormen, aan te passen aan onze huidige behoeften en hun efficiëntie te verhogen. In de praktijk kunnen deze instellingen beter weerstaan aan hervormingen dan we verwachten. Regionalisme daarentegen, wint aan aantrekkingskracht. China, dat dankzij het *Belt and Road Initiative* het icoon voor het globalisme is geworden, kan zich nu nog meer richten op zijn aangrenzende regio's. Een ander megaproject, de Economische Corridor tussen China en Pakistan, is daar een voorbeeld van. Dit initiatief verbindt de Pakistaanse kust aan de Indische Oceaan met de Euraziatische landmassa door Centraal-Azië en Rusland. Dergelijke verbindingen kunnen de regionale samenwerking blijven stimuleren.

De pandemie zal naar verwachting ook het concept van sterke, zelfvoorzienende staten benadrukken. Rekening houdend met de realistische nationale veiligheidsdoctrines, is een pandemie een bedreiging die actie van de staat eist. Als leverancier van gezondheidszorg, veiligheid en welzijn, komt de staat alléén op de voorgrond tijdens de wereldwijde pandemieën en nationale epidemieën. De verbanden tussen ideeën van zelfvoorziening en sterke staten zullen, in dit specifieke geval, sterker worden. De pandemie heeft aangetoond dat bestaande instrumenten voor het meten van staatsmacht tekortschieten bij het bepalen van de werkelijke staatsmacht. Bij de beoordeling van de staatsmacht moet men nu rekening houden met gezondheidszorgstelsels, toeleveringsketens en noodhulpcapaciteit, naast de omvang van de bevolking en de militaire en economische macht, waarop de realistische aanpak zich vaak concentreert.

De pandemie en de daaropvolgende recessie hebben de huidige geopolitiek onder het vergrootglas gelegd. Vanuit dit oogpunt moet COVID-19 worden begrepen als een katalysator die de reeds bestaande trends in de internationale politiek heeft versneld, in plaats van een katalysator voor verandering. Dit omvat het afnemende Amerikaanse leiderschap en de gespannen transatlantische betrekkingen, de afnemende mondiale samenwerking, het toenemende regionalisme en een heropleving van nationalisme en grootmacht-politiek. Het zijn de beslissingen die vandaag worden genomen, die zullen bepalen of deze trends zich doorzetten.

Conclusies

De COVID-19 pandemie genereert een perfecte storm van negatieve sociale en economische gevolgen met onvermijdelijke geopolitieke vertakkingen. Volksgezondheid, nationale en mondiale economieën, sociale stabiliteit en bestuur worden individueel beïnvloed door en gekoppeld aan het duizelingwekkende aantal infecties en sterfgevallen en aan concurrerende nationale prioriteiten. Concurrentie tussen staten creëert onvermijdelijk wrijvingen die hun vermogen om samen te werken in de beste tijden degradeert, laat staan gelijkduidig te handelen tijdens een crisis. Vandaag zijn staten op alle gebieden verzwakt en ingeval er niets wordt ondernomen, zullen nationalisme en populisme worden versterkt. De concurrerende wedloop om economisch, militair, wetenschappelijk en digitaal bij te benen, zal de reeds bestaande spanningen alleen maar doen toenemen en het machtsevenwicht beïnvloeden. De Amerikaanse expert, Alanna Shaikh, heeft verklaard dat het '*coronavirus onze toekomst is*'. Daarmee wordt bedoeld dat het onze huidige ongeremde levensstijl als geheel is die uiteindelijk verantwoordelijk is voor steeds ernstiger gezondheids-crisis en steeds frequentere klimaatrampen. In beide gevallen geldt dezelfde les. Alleen een koerswijziging, niet alleen geopolitiek, maar ook op beschavingsvlak, kan de mensheid redden.

Kunnen we dit doen, of kiezen we de gemakkelijke weg van 'veranderende' dingen, zodat er niets verandert? Simpel gezegd: staan we op een kruispunt? Om Bauman nog eens te citeren: '*Wij, de menselijke bewoners van de Aarde, bevinden ons meer dan ooit in de geschiedenis in een situatie van echt dilemma: slaan we de handen ineen of sluiten we ons aan bij de stoet van onze eigen begrafenis in éénzelfde en kolossaal massagraf?*' ◻

Vertaling en bewerking: Jan De Vos, voorzitter

Over de auteur

Dr. Andreea Stoian-Karadeli is een onafhankelijke experte met uitgebreide ervaring in counter-terrorism en nationale veiligheid. Ze is Associate Fellow aan het Geneva Centre for Security Policy en maakt deel uit van de Terrorism-Joint Analysis Group (T-JAG). Dr. Stoian-Karadeli werkte als buitenlandse docente aan de afdeling Politieke Wetenschappen en Bestuurskunde, faculteit Politieke Wetenschappen, aan de Universiteit van Sakarya en voltooide haar doctoraat in nationale veiligheid en inlichtingen aan de Mihai Viteazul National Intelligence Academy, Roemenië. Dr. Stoian-Karadeli is ook een alumna van de Exeter University, Verenigd Koninkrijk, waar ze een BA in Arabische en Midden-Oosten Studies en een Master of Research in Security, Conflict and Justice behaalde. Tijdens multidisciplinair onderzoek legde Dr. Stoian-Karadeli zich toe op religieus geïnspireerd terrorisme na de Arabische Lente in het kader van Da'esh, met een diepgaande analyse van de activiteiten van de groep in Europa en Turkije, ondersteund door de een persoonlijke database van Da'esh terroristische aanslagen sinds 2014.

De strijd om aardgas in het oostelijke Middellandse Zeegebied

De complexiteit achter de Turkse agressiviteit in een economisch dispuut

Jan De Vos, voorzitter

Het agressieve gedrag van Turkije in de oostelijke Middellandse Zee moet de Turkse aanspraken op gasvelden in dit zeegebied ondersteunen, maar zorgt tegelijk voor spanningen, zowel met de buurlanden als met de Europese Unie. **Ghizlane Kounda**, journaliste bij RTBF La Première, maakte hierover een uitstekende analyse, die we met haar toestemming vertaalden en hieronder publiceren.

De Turkse president Recep Tayyip Erdogan kondigde op 17 oktober aan boord van het Turkse boorschip FATİH aan dat het aardgasveld dat afgelopen zomer in de Zwarte Zee door Turkije werd ontdekt *“groter is dan oorspronkelijk werd aangenomen”*. Veel meer dan een loutere vaststelling, is dit een bevestiging van de houding die Turkije aanneemt ten aanzien van zijn mediterrane buuren met betrekking tot de exploitatie van aardgasvelden. Op vastberaden toon voegde president Erdogan daaraan toe dat dit gas vanaf 2023 zal geleverd worden aan de Turkse huishoudens.

De ontdekking tussen 2009 en 2011 van nieuwe gasvelden in de oostelijke Middellandse Zee in het door Egypte, Israël, Libanon, Syrië en Cyprus omzoomde Levantijs Bekken, versnelde de wedijver tussen voornoemde kuststaten, waarin Turkije zich met geweld heeft opgedrongen.

Incidenten in oostelijke Middellandse Zee

Op 10 juni heeft Turkije twee belangrijke incidenten voor de Libische kust uitgelokt. Eerst met de Griekse marine, die er binnen een Europees kader optrad voor de controle van een internationaal wapenembargo tegen Libië, dat opgelegd is door de Verenigde Naties. Een Turks vrachtschip dat dit embargo overtrad met steun van Turkse fregatten, weigerde zich aan de Griekse controle te onderwerpen. Later diezelfde dag bevond het Franse fregat *Courbet* zich op ongeveer 200 km van de Libische kust om het Turkse vrachtschip *Cirkin*, dat verdacht werd van betrokkenheid bij wapenhandel, te identificeren. Turkije biedt namelijk aanzienlijke militaire steun aan de regering in Tripoli, in strijd met internationale sancties. De *Courbet* werd driemaal ‘belicht’ door de vuurleidingsradar van een Turks fregat, wat overeenkomt met een doelsmarkering vlak voor het vuur geopend wordt. *“Er hebben zich nog nooit dergelijke incidenten voorgedaan tussen NAVO bondgenoten”* benadrukt Nicolas Gros-Verheyde, Frans expert Europa, defensie en internationale politiek en hij noemt het incident *“zeer ernstig”*.

De Franse autoriteiten, die de zaak op NAVO-niveau aanhangig maakten, beschouwden dit als een *“ernstige daad, uiterst agressief, allesbehalve vriendelijk”* en president Emmanuel Macron formuleerde een oproep tot sancties tegen Turkije. Ankara bestempelde dit als een aangelegenheid *“van nul en generlei waarde”* en repliceerde dat Turkije in de Middellandse Zee handelt in overeenstemming met het internationaal recht. *“Het gaat hier over een politiek conflict met militaire spanningen. In dergelijke context zijn we niet vrij van een mogelijke uitschuiver”*, merkt Nicolas-Verheyde verder op.

Het Turkse boor- en seismisch onderzoeksschip FATİH (Foto Protothema.gr)

Deze verklaring komt te midden van de spanningen in de oostelijke Middellandse Zee. Deze escaleerden sinds Turkije deze zomer besloot om militaire schepen te sturen met het oog op gasexploratie voor het Griekse eiland Kastellorizo op 2 kilometer van de Turkse kust, naast boorschepen in de Cypriotische Economische Zone. Ankara, dat met de aanwezigheid van meer dan 30.000 Turkse soldaten het noorden van Cyprus controleert, betwist het recht van dit land om gasvelden voor zijn kust te exploiteren. Sedert meer dan een jaar veroordeelt Europa Turkije regelmatig voor deze als illegaal beoordeelde activiteiten voor de kusten van Griekenland en Cyprus.

Wat zegt het internationaal recht?

Met betrekking tot de bezetting van het noordelijke deel van Cyprus en de oprichting van de *Turkse Republiek Noord-Cyprus* (TRNC) werd aan land in feite een situatie van *status quo* geschapen, onder controle van de Verenigde Naties, zonder dat de maritieme kwestie werd geregeld, aangezien de TRNC niet als staat is erkend door de internationale gemeenschap, behalve dan door Turkije.

Voor de exploitatie van *offshore* gas- en oliebronnen is er een juridisch kader dat steunt op de Conferentie van Genève inzake het recht van de zee en het VN-Zeerechtverdrag (*United Nations Convention on Law of the Sea UNCLOS*). Terwijl de eerste met vier verdragen de begrippen territoriale zee, aansluitende zone, volle zee en continentaal plat vaststelt, voegt de tweede die van exclusieve economische zone (EEZ) toe. Zie illustratie hiernaast.

Op zijn grondgebied op zee oefent een staat volledige soevereiniteit uit, waaronder begrepen het luchtruim, de zeebodem en de ondergrond van deze zee. Buiten deze grens vervaagt de soevereiniteit geleidelijk en ontstaat er ruimte voor politieke machtsverhoudingen.

In de oostelijke Middellandse Zee en de Egeïsche Zee is de realiteit evenwel zeer complex, vanwege de onregelmatige vormen van de kusten, de afgesloten ruimten, de aangrenzende gebieden en ook omdat niet alle oeverstaten de UNCLOS-verdragen hebben ondertekend. Dit is het geval voor Turkije, Syrië en Israël. Ankara weigert elk bindend kader om zo de controle te kunnen behouden over de zeeëngten van de Dardanellen en de Bosporus, die de Zwarte Zee met de Middellandse Zee verbinden.

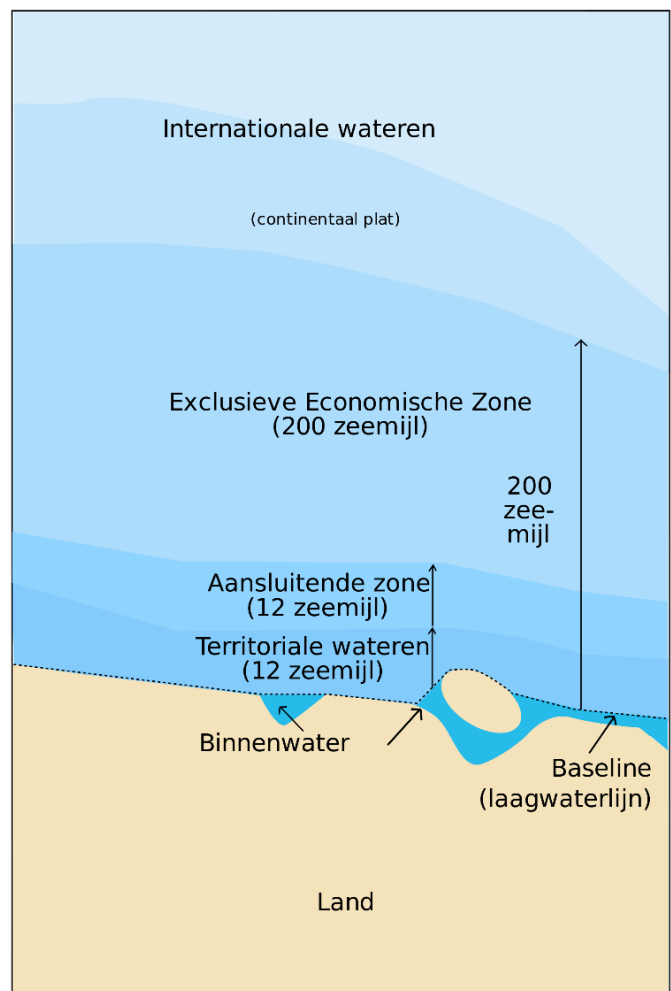
Zelfs als UNCLOS door alle partijen zou worden geratificeerd, blijft de toepassing ervan moeilijk, vanwege de nabijheid van alle oeverstaten in die wateren. Betrokken landen hebben er dus belang bij om te onderhandelen en een politiek akkoord te bereiken.

Internationaal recht en politieke onderhandeling

Nicolas Gros-Verheyde wijst erop dat Grieken en Turken het continentaal plat op uiteenlopende manier definiëren en het ook niet eens zijn over de afbakening van hun territoriale wateren. Deze meningsverschillen blijven juridisch onbeslecht, mede omdat in de Grieks-Turkse wateren aaneengesloten territoria binnen de 12-mijlslimiet van de territoriale wateren en de 200-mijlslimiet van de Exclusieve Economische Zones vallen, zodat de Grieken en de Turken beiden aanspraak maken op dezelfde gebieden. Dat er grijze gebieden zijn, maakt dit niet eenvoudiger.

Verdere analyse van het Griekse en het Cypriotische grondgebied leert dat de aanspraken van Griekenland niet geheel gefundeerd zijn, want Turkije heeft quasi niets. Dit gaat in feite over een klassiek buurtconflict in een gebied dat niet afgebakend is, zoals tussen Israël en Libanon. Uiteindelijk is er geen andere uitweg dan de grenzen af te bakenen door middel van een politiek akkoord, aldus Gros-Verheyde. Hoewel onderhandelingen over de EEZ moeilijk kunnen zijn, bereiken sommige landen een aanvaardbaar compromis over de verdeling van betwiste wateren.

Griekenland staat op het punt een reeks akkoorden te tekenen met

*De maritieme rechtsgebieden volgens UNCLOS
(Beeld Wikipedia Free Documentation License, Historicair)*

Italië, Egypte en Cyprus, die de grenzen vastleggen. Niet enkel om zijn eigen economische zones te consolideren, maar ook om zijn partners gerust te stellen. Zelfs Israël en Libanon, die niet bepaald vrienden zijn, hebben onderhandelingen aangevat.

Seismisch onderzoekingsvaartuig Oruc Reis hervatte in oktober 2020 de exploraties in Middellandse Zee onder begeleiding van Turkse fregatten. (Foto Ministerie van Defensie Turkije)

De Turken staan in dit alles aan de zijlijn en volgens Nicolas Gros-Verheyde hebben ze een ideologisch standpunt. In plaats van economische overeenstemming te zoeken, volgen ze een neo-

Ottomaans expansionistisch beleid. President Recep Tayyip Erdogan heeft een overeenkomst getekend met de Libische regering van nationaal eenheid (GNA) over de afbakening van de maritieme zones. In ruil voor militaire steun aan Libië bij het bestrijden van de troepen van maarschalk Khalifa Haftar, zou Ankara grote gebieden in het oostelijke Middellandse Zeegebied kunnen exploiteren.

Deze overeenkomst werd nooit erkend door de buurlanden, maar heeft wel het project voor de bouw van de EastMed gaspijpleiding tussen Cyprus, Griekenland en Israël in een stroomversnelling gebracht. Dit project wordt overigens ook door de Europese Unie gesteund.

De onmacht van de Europese Unie

Ondanks herhaalde veroordelingen en twee weken debatteren over mogelijke economische sancties tegen Turkije, is de Europese Unie er niet in geslaagd president Recep Tayyip Erdogan ervan te overtuigen een einde te maken aan de exploratieoperaties in de betwiste gebieden in de oostelijke Middellandse Zee.

Tijdens de Europese Raad van 15 en 16 oktober hebben de 27 hun steun aan Griekenland en Cyprus bevestigd, hebben ze hun bereidheid herhaald om niet toe te geven aan de provocaties van Turkije, en pleiten ze voor verdere dialoog met Ankara.

Vluchtelingen maken de oversteek van Turkije naar de Griekse eilanden.
Foto www.aegeanboatreport.com

Europa zit volgens Gros-Verheyde opgescheept met het migrantie-akkoord dat het met Turkije heeft gesloten. *“In ruil voor financiële steun vangt Turkije vluchtelingen op. Hierdoor is Europa, dat bang is voor een nieuwe vluchtelingengolf, afhankelijk van Turkije. Aan de andere kant hebben de Europese landen al een grote Turkse diaspora opgenomen en deze willen ze zeker niet in het harnas jagen”*

“Turkije van zijn kant houdt vast aan zijn neo-Ottomaanse expansionistische ideologie en kiest voor een machtspositie. Het land is niet van plan de boringen op te geven om met de Grieken of de Europeanen te onderhandelen.” aldus Gros-Verheyde.

Na de ernstige confrontatie tussen het Franse fregat *Le Courbet* en een Turks vrachtschip in de Middellandse Zee in juni dit jaar, trok Frankrijk binnen de NAVO aan het kortste eind, want slechts acht van de dertig lidstaten steunden Parijs toen deze zaak aanhangig werd gemaakt binnen het bondgenootschap.

“De NAVO is een bondgenootschap tegen Rusland en niet tegen Turkije”, meent Nicolas Gros-Verheyde. *“Bovendien is het altijd moeilijk geweest om een NAVO-lidstaat in vraag te stellen.”*

“De Middellandse Zee is slechts één van de haarden van incidenten. De agressie op zee en de weigering om zich aan het wapenembargo tegen Libië te houden zijn enkele van de vele agressies. Er zijn ook interventies tegen de Koerden, in Noord-Syrië, in Libië, in Nagorno-Karabach. Er is ook de aankoop van de Russische luchtverdediging, enzovoort ...” gaat Gros-Verheyde verder. *“Turkije is een politieke en militaire bedreiging, zodat men zich afvraagt of Turkije nog wel een bondgenoot van de NAVO is. Bovendien verlamt Turkije een groot deel van de discussie binnen het Bondgenootschap.”*

“Maar Turkije blijft een strategische bondgenoot, want het is een uitgestrekt land, vlakbij Rusland en met een groot leger.” besluit hij. □

Het artikel van **Ghizlane Kounda** verscheen eerder op www.rtb.be/info/monde/

Andere daarbij geraadpleegde bronnen
www.geotrendlines.nl
www.youtube.com
www.vrtnews.be

Over de auteur

Ghizlane Kounda is geboren in Marokko. Na haar jeugd verblijft ze 13 jaar in Parijs, waar ze een diploma in de Sociale Wetenschappen behaalt aan het prestigieuze Sciences Po' Instituut. Van 2002 tot 2004 werkt ze als consultant marketingstrategie en analyseert ze socio-culturele tendensen, waarna ze tot 2009 Directrice Marketing en Communicatie is van de stad Fez (Marokko).

In 2009 vestigt ze zich in België en in 2012 behaalt ze een masterdiploma in de Journalistiek aan de UCL. Sindsdien is ze werkzaam als journaliste bij *La Première* van de RTBF Radio, waar ze reportages, interviews en de presentatie van het radiojournaal verzorgt, maar ook kronieken en online artikels over maatschappelijke, economische, internationale, culturele en sociale onderwerpen schrijft.

In 2014 is ze laureaat van de prijs voor Journalistiek van het Parlement van de *Fédération Wallonie-Bruxelles* in de categorie 'Radio' en in 2019 ontvangt ze de Persprijs van Belfius.

‘De Marine is een rederij met een rol in de maritieme sector’

Nieuwe Commandant van de Marine zet zijn visie uiteen

Jan De Vos, voorzitter.

Op 28 september 2020 volgde Flottielje-admiraal Jan De Beurme Divisie-admiraal Wim Robberecht op als Commandant van de Marine. Op 19 oktober zette hij in een interview met het [*Scheepvaart, transport en logistiek nieuwsplatform FLOWS*](#) zijn visie uiteen over de plaats van de Marine in de maritieme wereld. Nu de materieelvernieuwingsprojecten van de Marine nieuwe uitdagingen en opportuniteiten bieden, pleit de admiraal voor een verdere verdieping van de samenwerking binnen de Belgische maritieme sector.

Biografie Jan De Beurme

Jan De Beurme (° 1965 te Deinze) studeert in 1987 af aan de Koninklijke Militaire School met de 123ste Promotie Alle Wapens, waarna hij als jonge officier dient aan boord van verschillende mijnenjagers en fregatten. In 1991 behaalt hij aan de Operationele School in Den Helder, NL de kwalificatie ‘Navigatie- en Gevechtinformatie Officier’. Aansluitend neemt hij aan boord van het fregat Westhinder deel aan de embargo-operaties voor de kust van ex-Joegoslavië en in 1997 voert hij het commando over de mijnenjager Crocus binnen het permanent NAVO-smaldeel STANAVFORCHAN. Na diverse functies in de HR-diensten en het Stafdepartement Strategie

van de Defensiestaf voert hij vanaf 2008 het bevel over het fregat Louise-Marie, waarmee hij deelneemt aan anti-piraterij operaties in de Golf van Aden.

Jan De Beurme dient in totaal 16 jaren aan boord en onthoudt daarvan dat je bij een inzet op zee nooit alleen vaart, maar altijd samenwerkt in een vlootverband. Het was door zijn ervaring tijdens boarding-operaties voor de kusten van ex-Joegoslavië dat hij veel respect voor de koopvaardij kreeg. De antipiraterij-operaties in de Golf van Aden leerden hem dat ook de Marine een volwaardige plaats heeft in de maritieme wereld. De Beurme ziet zichzelf daarom ook als CEO van een rederij. Hij moet wel geen rekening houden met markt-

gevoeligheden, maar moet niettemin waken over het eindproduct van zijn bedrijf: de veiligheid op en vanop op zee, veiligheid die essentieel is voor de maritieme bevoorrading van ons land. Zijn boodschap is dan ook duidelijk: de Marine is een volwaardig deel van de maritieme sector. Een sector die zich volgens hem niet beperkt tot onze zeehavens, maar die van belang is voor het hele land en ver daarbuiten.

COVID-19 raakt ook de Marine

De admiraal is zeer bezorgd over de gevolgen van de corona-crisis binnen de Marine, want de beperkingen die elk bedrijf ondervindt, laten zich ook bij de Marine ten volle voelen.

Daarenboven zorgt de verplichte veertien dagen thuisquarantaine van de bemanningsleden vóór elk vertrek naar zee voor een vermindering van het aantal trainingsdagen.

Hij onderkent ook de problemen bij de bemanningswissels op koopvaardischepen, waardoor zeelui veroordeeld worden tot ettelijke maanden verblijf op zee. Er werd bekeken hoe de Marine daarbij kon helpen, maar zeer snel stelde zich het probleem dat onder die bemanningen veel niet-Belgen zijn.

Personeelstekort is eerste zorg

Het personeelstekort is de eerste uitdaging waarvoor de nieuwe commandant staat. Hij haalt aan dat de Marine beschikt over ongeveer 1.400 personeelsleden, waar er 1.800 voorzien zijn. Het probleem stelt zich niet zozeer aan boord van de schepen, maar veeleer in de ondersteunende functies aan de wal. Daar zit de Marine echt op haar tandvlees.

Rekruteren is de boodschap

Maar de admiraal verwacht beterschap, want de rekrutering van personeel trekt opnieuw aan. Er zijn dit jaar 200 vacatures opengesteld bij de Marine en op de Jobdag op 4 oktober tekenden 120 jongelui een dienstverbintenis. De Marine heeft goed gemotiveerde jonge mensen nodig en blijkbaar voelen ze zich aangesproken door de Marine. Nieuwe technologieën stellen nieuwe eisen, maar bieden ook nieuwe aantrekkingskracht. De Marine heeft bijvoorbeeld goede 'gamers' nodig als operatoren van de toekomstige drones.

Tekorten aan wal oplossen

De uitdaging aan wal om al die kandidaten te vormen is groot. Tegelijk komt er een grote pensioneringsgolf aan voor de Marine, die daardoor in de toekomst van 1.800 naar 1.600 functies zal moeten evolueren.

Normaal geldt dat voor elke man aan boord, drie man aan wal nodig zijn. Waar dit voor officieren lukt, wordt voor andere functies een verhouding van amper één op anderhalve of soms één op nul gehaald. In het laatste geval betekent dit dat een specialist permanent aan boord blijft en niet vervangen wordt, met logisch gevolg dat hij ontslag vraagt en elders werk zoekt.

De admiraal meent dat samenwerking een

antwoord kan bieden voor dit probleem. Vorig jaar werd het *Maritime Competence & Career Center (MC3)* opgericht, waarin Marine, Hogere Zeevaartschool en VDAB hun beroepsopleidingen voor de maritieme sector bundelen. Het is de bedoeling aansluitend een *interfederaal autonoom organisme* op te richten met eigen rechtspersoonlijkheid, zodat de cursussen ook kunnen aangeboden worden aan Belgische rederijen en baggerbedrijven. Een ontwerp hiervoor wordt eerst-daags aangeboden in zowel het Federale als het Vlaamse parlement.

De vernieuwing van de vloot

De Belgische en Nederlandse Marines bouwen samen nieuwe fregatten en mijnenbestrijdingsschepen, zodat op materieelsvlak de toekomst er goed uit ziet. Tegen 2024 wordt het eerste van in totaal twaalf nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen verwacht te Zeebrugge en te Den Helder. Daarbij komt heel wat baanbrekende technologie kijken, want deze nieuwe schepen zullen vanop kilometers afstand van een mijnenveld drones onder water en in de lucht aansturen. Beide marines spelen hier een voortrekkersrol en dit spreekt de jongeren sterk aan.

Kenniscentrum in Oostende

In de huidige Mijnenbestrijdingsschool te Oostende zullen de operationele en technische opleidingen samengebracht worden in een *Belgisch-Nederlandse Naval Academy*. In 2021 wordt in het *Ostend Science Park* de eerste steen gelegd van een dronefabriek, zodat Oostende een centrum voor drone-technologie wordt, waar Universiteit Gent, de *Naval Academy*, het Maritiem Onderzoekscentrum en de offshore windmolenindustrie elkaar zullen vinden

Het tekort aan technisch personeel is daarbij de hoofdzorg. Om dit op te vangen ziet Flottielje-admiraal De Beurme heil in internationale samenwerking, zoals dit nu al gebeurt; naast interdepartementale samenwerking met het Maritiem Informatiekruispunt te Zeebrugge, met FOD Binnenlandse zaken en met andere federale en Vlaamse diensten en tot slot samenwerking met de industrie. Al deze actoren worden geconfronteerd met tekorten aan technici, gebruiken soms hetzelfde materieel en betalen dure buitenlandse opleidingen die deels door een van de partners kunnen verzekerd worden. De admiraal wil zoeken naar maximale samenwerking en is overtuigd dat de centralisatie van opleidingen in Oostende tot een kenniscentrum zal leiden.

Nieuwe infrastructuur in Zeebrugge

Ook in Zeebrugge staan veranderingen op til. De onderhoudsinfrastructuur in de Marinebasis moet aangepast worden en onder leiding van het Zeebrugse havenbedrijf MBZ zal naast de ABC-toren van de cruiseterminal een DEF-toren gebouwd worden, deels in de marinebasis, waarin naast de operationele diensten van de Marine ook delen van andere maritieme diensten zoals Maritieme Toegang, Douane en Loodswezen ondergebracht zullen worden.

Ook Antwerpen zal meewerken

In Antwerpen is de Maritieme Campus Antwerpen een schitterend voorbeeld van publiek-private samenwerking, met CMB-topman Alexander Savereys als stuwende kracht. Het *Maritime Competence & Career Center* zal daar ook ondergebracht worden en de Marine zet volop in om hieraan mee te werken. Zo zal de Marine opnieuw aanwezig zijn in de drie grote zeehavensteden. □

Het gaat de investeringsprojecten van de Marine voor de wind

Belgische en Nederlandse Marines vernieuwen samen hun vloot

Jan De Vos, voorzitter.

De Belgische en de Nederlandse Marine zullen in de komende tien jaren vrijwel hun gehele vloot vernieuwen. De Belgische Marine zal 8 nieuwe schepen bouwen en de Koninklijke Marine 13. Sommige schepen, met name vier fregatten en twaalf mijnenbestrijdingsvaartuigen, worden door beide marines samen ontwikkeld, terwijl Nederland voor andere schepen zal samenwerken met Duitsland.

Lange Belgisch-Nederlandse samenwerking

De Belgische en de Nederlandse marines werken reeds samen sedert 1948 en vandaag zijn ze verregaand geïntegreerd. Ze voeren samen operaties en training uit en delen een gemeenschappelijk operationeel hoofdkwartier in Den Helder in Nederland. Ook hun operationele scholen werden samengevoegd. Binnen de logistieke samenwerkingsakkoorden worden de Belgische fregatten onderhouden in Nederland en de Nederlandse mijnenjagers in België. Het ligt dus voor de hand dat beide marines samen hun fregatten en mijnenjagers vervangen.

De meeste schepen van beide marines dateren uit de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. België heeft bijna vijftien jaar geleden

haar drie resterende E71 fregatten, die midden jaren zeventig werden gebouwd, vervangen door twee Nederlandse M-fregatten, die op hun beurt uit de jaren negentig dateren. Daarnaast bezitten beide marines elk een vloot van Tripartite mijnenjagers die meer dan dertig jaar oud zijn. In Nederland werd de bouw van een aantal nieuwe schepen echter meermaals uitgesteld.

De vervanging van de mijnenjagers

Het voornemen om de Tripartite mijnenjagers te vervangen dateert reeds van 2013 en in 2018 tekenden de beide Ministers van Defensie daarvoor een *Memorandum of Understanding*. Er werd overeengekomen dat België de vervanging van de mijnenjagers zal leiden en Nederland de vervanging van de M-fregatten.

Na een Europese aanbestedingsprocedure werd de opdracht op 22 mei 2019 definitief toegewezen aan het consortium *Belgium Naval & Robotics*, dat bestaat uit de Franse *Naval Group* en het eveneens Franse ECA. Het is de bedoeling dat de bouw van het eerste mijnenbestrijdingsschip start in februari 2021 en dat het schip in april 2024 wordt geleverd aan de Belgische Marine. Nederland volgt dan een jaar later. Beide marines zullen elk 6 schepen bouwen.

Het nieuwe mijnenbestrijdingsconcept steunt op het principe van *stand-off mine warfare*, waarbij vanop afstand bestuurd mijnenbestrijdingsmiddelen worden ingezet vanaf een moederschip. Dit schip blijft buiten de mijngevaarlijke gebieden, terwijl operatoren van op grote afstand, eventueel zelfs over de horizon, *Minecountermeasure tools* aansturen om mijnen te detecteren, te classificeren en te vernietigen.

Het M-fregat Leopold I kwam in 1991 in de vaart bij de Koninklijke Marine als Hr.Ms. Karel Doorman.

Foto: www.mil.be

Met 82 m. lengte en 17 m breedte hebben deze schepen een voor oorlogsschepen ongebruikelijke lengte-breedte verhouding. Ze zullen een waterverplaatsing van 3.700 ton hebben en een bereik van 3.500 zeemijl. Ze zullen langdurig een snelheid van 15 knopen moeten kunnen aanhouden en 30 dagen op zee kunnen blijven.

De moederschepen worden gebouwd rond het *Launch & Recovery System* (LARS), dat speciaal voor deze schepen werd ontwikkeld. Het LARS moet toelaten *Unmanned Service Vehicles* (USV), die werden ontwikkeld en gebouwd in België door de ECA-groep, in en uit het water te zetten. De 12 m. lange INSPECTOR-125 USV kan in een mijnenveld ingezet worden met 6 drones aan boord. Een T-18M sonar wordt achter de INSPECTOR gesleept en kan in real-time beelden in hoge resolutie naar het moederschip doorsturen. Een *Autonomous Underwater Vehicle* (AUV) kan onafhankelijk de zeebodem afzoeken en wanneer een object gedetecteerd wordt, kunnen operatoren op het moederschip elk *mine-like contact* met de camera van het *Remotely Operated Vehicle* (ROV) SEASCAN onderzoeken. Daarna kan de K-STER C het object vernietigen.

Moederschip met USV's die uitgerust zijn met drones.

Beeld: Belgium Naval & Robotics

Om deze drones ook 'over de horizon' te kunnen bedienen, kan de communicatie tussen de USV en het moederschip tot stand gebracht worden met Saab SKELDAR V-200 *Unmanned Aerial Vehicles* (UAV).

Deze UAV kan uiteraard ook nog andere taken uitvoeren en voor de moederschepen geldt hetzelfde. Ze zullen naast de 29-koppige vaste

bemannings nog 63 man personeel aan boord kunnen nemen, zoals een mijnenbestrijdingsstaf die het commando voert over een operatie.

De 12 m. lange INSPECTOR-125 USV met drones

Beeld: Belgium Naval & Robotics

De moederschepen worden uitgerust met verschillende sensoren, communicatiesystemen en wapensystemen, waaronder ook een 40 mm kanon voor verdediging in het laag geweldsspectrum, ook tegen asymmetrische dreigingen zoals speedboten met explosieven.

De schepen zullen gebouwd op de Franse werf *Kership* in Concarneau, die in 2013 werd opgericht door *Piriou* en *Naval Group*. De bouw van het eerste schip start op 23 februari 2021.

In afwachting van de komst van deze nieuwe generatie schepen en bijzonder van de *MCM toolbox* heeft de Koninklijke Marine het burgerschip *GEOSEA* in leasing genomen. Belgisch en Nederlands marinepersoneel werkt sedert voorjaar 2020 met dit schip en met de ECA-drones, niet enkel om zich met dit nieuw materieel vertrouwd te maken, maar ook om nuttige *feedback* te leveren aan de fabrikant voor de ontwikkeling van toekomstige *MCM-tools*. Het projectteam voorziet ook om de LARS te testen vanaf de *GEOSEA*.

De nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen zullen ten minste 30 jaar in dienst blijven, maar de *MCM-toolbox* zal regelmatig aangepast of vernieuwd worden.

De vervanging van de M-fregatten

De twee Nederlandse en twee Belgische M-fregatten zullen vanaf 2027 vervangen worden. De nieuwe schepen zullen gespecialiseerd zijn in onderzeebootbestrijding, maar zullen voor meerdere taken inzetbaar moeten zijn. Flexibiliteit en modulariteit zullen daarom voorop staan in het ontwerp.

Herhaaldelijk uitstel

Het oudste Belgische M-fregat werd in 1991 afgewerkt en het oudste Nederlandse schip in 1993. Met een geplande levensduur van 25 jaren was het omstreeks 2016 en 2018 nodig de eerste vervangers in de vaart te brengen, maar door herhaaldelijk uitstel aan Nederlandse kant moest de levensduur eerst tot 2021 en uiteindelijk tot 2027 verlengd worden.

De Koninklijke Marine vatte reeds in 2010 de eerste studies aan voor de vervanging van haar M-fregatten en vrij snel werd de keuze gemaakt om naar samenwerking met andere landen te zoeken. België was daarbij een voor de hand liggende partner, omdat de Belgische Marine óók M-fregatten heeft, maar er werd ook naar Duitsland gekeken waar de MKS 180 fregatten ontwikkeld werden. Deze schepen bleken echter

te groot en te duur te zijn voor de Koninklijke Marine.

Daarop gingen België en Nederland door met een Nederlands ontwerp. Nederland vatte het project *Future Surface Combattant* officieel aan in juni 2016. In september besliste België om in het project te stappen en reserveerde daarvoor 1 miljard Euro investeringsmiddelen. Op 3 november 2016 tekenden de Belgische en Nederlandse Ministers van Defensie een *Letter of Intent* voor de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwe fregatten voor beide marines.

Sedert 2013 werden meerdere ontwerpen voorgesteld en in 2019 werd in het ontwerp 22D het gewenste eindresultaat vastgelegd. Omdat dit evenwel het voorziene budget overschreed, werd het ontwerp herzien en de vereisten aangepast, wat uiteindelijk resulteerde in een bij benadering 123 m. lang schip met een waterverplaatsing van ongeveer 5.500 ton en een 110-koppige bemanning, waaraan 40 man missie-specifiek personeel kan toegevoegd worden..

'Future Surface Combattant' – Juni 2020
Beeld : Ministerie van Defensie, NL

Er wordt verwacht dat het contract voor de bouw zal getekend worden eind 2021. In tegenstelling tot het project voor mijnenbestrijdingsvaartuigen zal geen Europese aanbesteding uitgeschreven worden, maar wil de Koninklijke Marine een contract afsluiten rechtstreeks met *Damen Schelde Naval Shipbuilding*. De schepen zullen waarschijnlijk in Roemenië gebouwd worden.

Operationele vereisten, wapens en sensoren

Reeds in 2015 werden de globale eisen gesteld: het nieuwe fregat zal primair ingezet worden voor onderzeebootbestrijding en moet dit langdurig, wereldwijd en in het gehele geweldspectrum kunnen uitvoeren. Secundair zal het voor maritieme beveiligingstaken gebruikt worden en moet het maritieme assistentie kunnen verlenen. Tot slot moet het, zoals reeds aangehaald, over een goede zelfverdediging tegen lucht- en oppervlaktedreigingen en tegen aanvallen vanaf het land beschikken.

Het belang van een sterke zelfverdediging heeft ook te maken met het feit dat in de toekomst minder schepen voorhanden zullen zijn, zodat ze in kleinere vlootverbanden zullen moeten opereren en meer op zichzelf zullen aangewezen zijn voor hun bescherming. Bovendien opereren onderzeebootbestrijdingsschepen best op voldoende afstand van een vlootverband, in een stille omgeving die optimale onderwaterdetectie met sonar van onderzeeërs garandeert.

In het pakket sensoren en wapens zal uiteraard de nadruk op de onderzeebootbestrijding liggen, maar de schepen zullen ook uitgerust worden met een performante luchtverdediging op middellange afstand. Daarvoor zal de opvolger van de huidige Evolved Seasparrow Missile ESSM, de zogenaamde ESSM Block 2, gebruikt worden. Deze raketten zullen verticaal gelanceerd worden vanuit een 16 cellen tellende lanceerinrichting die in het voorschip is ingebouwd. Daarnaast wil België dat de fregatten ook geschikt zijn voor *Ballistic Missile Defense* (BMD), met inbegrip van het afvuren van BMD-raketten zoals de SM3.

Voor andere wapensystemen lopen nog studies en aanbestedingen, zoals voor een 76 mm. kanon, antischip-kruisvluchtwapens en een *Close-in Weapon System* (CIWS) als opvolger voor de Goalkeeper, een automatisch snelvuurkanon voor de laatste verdediging op korte afstand. Ook loopt onderzoek naar *High Energy Lasers* of laserkanonnen voor verdediging tegen onder anderen hypersonische doelen.

In december werd een contract getekend met Thales in Hengelo, NL, voor de ontwikkeling van nieuwe radars en vuurleidingslogica. Een nieuwe *Above Water Warfare Suite* (AWWS) moet een antwoord bieden op steeds sneller inkomende raketten, drones, cyberwarfare en geleide kanonmunitie. Hiervoor zullen de data van X en S-band radars gecombineerd worden. De S-band radar heeft een hoger bereik terwijl de X-band radar kleine doelen reeds aan de horizon kan oppikken.

Thales zal aan het *Combat Management System* (CMS), dat de doelen presenteert op de schermen van de operatoren en hen toelaat de wapens te bedienen, nog een nieuwe vuurleidingslogica toevoegen. Deze zal de binnenkomende informatie binnen een fractie van een seconde verwerken en oplossingen kiezen zoals het lanceren van raketten, het gebruik van *decoys* en het elektronisch storen. Op die manier moet het schip zichzelf automatisch kunnen verdedigen.

Verdere projectplanning

Nu de onderzoeksfase is afgerond, kan werk gemaakt worden van de voorbereiding van de verwervingsfase, die op zijn beurt tegen einde 2021 rond moet zijn.

Naar verwachting zal het eerste schip afgewerkt worden in 2027, waar oorspronkelijk 2025 werd vooropgesteld, omdat na de afsluiting van het contract een gedetailleerde ontwerpfasen van ongeveer 2 jaar nodig is, vooraleer de effectieve bouw kan aangevat worden.

Hierdoor zal de Koninklijke Marine het eerste fregat in ontvangst kunnen nemen in 2027, na het testen van de operationele effectiviteit en de veiligheid. Het tweede fregat zal dan een jaar later volgen. De Belgische fregatten zullen dan in 2029 en 2030 geleverd worden. ◻

Met dank aan Kapitein-ter-zee IMM Peter Degraer
Directeur Naval Policy Staff

Geraadpleegde bronnen

Belgische Defensie, www.mil.be
www.marineschepen.nl/nieuwe-mijnenjagers
www.marineschepen.nl/vervanging-m-fregatten
www.euro-sd.com/belgian-dutch-naval-replacement-programmes
www.defpost.com/dutch-belgian-m-frigate-replacement-program/

'Marine, Hogere Zeevaartschool en VDAB bundelen krachten voor sterkere maritieme opleidingen'

Maritime Competence & Career Center

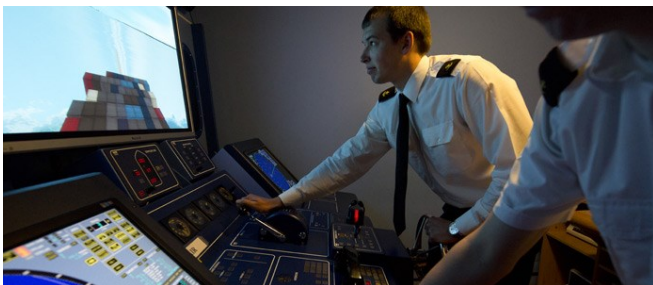
Luitenant-ter-zee Kathleen Vaneekhaute, Coördinator Marine bij MC3

Vorig jaar werd het *Maritime Competence & Career Center* (MC3) opgericht, waarin de Marine, de Hogere Zeevaartschool Antwerpen (HZS), de VDAB en sinds dit jaar ook het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK) hun beroepsopleidingen in de maritieme sector bundelen. Het is de bedoeling aansluitend een interfederaal autonoom organisme op te richten met eigen rechtspersoonlijkheid.

Efficiëntieverhoging door samenwerking

Door de oprichting van de koepelorganisatie MC3 of voluit *Maritime Competence & Career Center* in 2019 worden kwalitatieve en STCW gecertificeerde maritieme opleidingen aangeboden aan zeevarenden en o.a. kandidaten die een functie in de maritieme sector ambiëren. Tegelijkertijd wordt er getracht om efficiënter gebruik te maken van de beschikbare installaties en expertise. Zo worden bijvoorbeeld de vaarsimulatoren, het zwembad en het brandbestrijdingspark gedeeld. Door zicht te hebben op de planning van de drie opleidingscentra kunnen leerlingen ook gemakkelijker aansluiten bij een module in een ander opleidingscentrum, wat meer flexibiliteit geeft. Vroeger werden soms opleidingsmodules gegeven aan drie mensen in één klas. Door efficiënter te plannen kunnen klassen nu beter gevuld worden. Bovendien kan, indien nodig, er bij het onverwachts uitvallen van een docent ook een docent van een ander opleidingscentrum invallen.

Gebruik van vaarsimulatoren in HZS Antwerpen (Foto HZS)

Respect voor specificiteit

Al meer dan tien jaar werken de Marine, de HZS en VDAB samen, met een gedeeld gebruik van trainingsinstallaties of waarbij leerlingen lessen volgen in elkaars opleidingscentra. De oprichting van een koepelorganisatie was dus een volgende logische stap.

Hoewel de drie opleidingscentra elk een specifiek doelpubliek hebben, bestaat er overlap tussen de opleidingen. Er wordt daarom gestreefd naar maximale homogeniteit, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit

van de opleiding. Zo werd in 2019 de eenvormige MC3-opleiding voor navigatie-officieren erkend door de FOD Mobiliteit. Door de specificiteit van elk opleidingscentrum beperkt het aanbod zich niet enkel tot STCW-opleidingen. Ook estuaire vaart, visserij, op maat gemaakte bedrijfsopleidingen en commerciële yachtvart blijven deel uitmaken van het aanbod van de opleidingscentra die tot het MC3 horen.

Gedeeld gebruik van opleidingsinstallaties (Foto HZS)

In 2021 wil MC3 een interfederale overheidsinstelling worden, om de coördinatie tussen de partners nog verder te verbeteren, bijvoorbeeld door middel van een gemeenschappelijke inschrijvingstool. □

Wat zijn STWC opleidingen?

'STCW' staat voor *Standards of training, certification and watchkeeping for seafarers*. Het is met andere woorden een internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst. Door deze normen op te leggen in maritieme opleidingen bestaat er een minimumniveau waaraan zeevarenden wereldwijd voldoen. In de koopvaardij beschikt elke zeevarende over een STCW-certificaat. Zo kan worden aangetoond dat de zeevarende over de juiste competenties beschikt voor de functie aan boord.

Drie bedrijven werken aan dienstverlening met drones

Het '6th NeTWorK'

Jan De Vos, voorzitter

In de inleiding van een artikel over 5G-netwerken in M&M-Contact 2020-2 schreven we: *"Stel je voor, het is vrijdagavond en terwijl je onderweg bent naar huis in je zelfrijdende auto, wordt thuis een via internet besteld pakket afgeleverd door een drone. Ondertussen heb je een film gekozen op Netflix en in enkele seconden gedownload, die je dan dezelfde avond rustig kan bekijken. Dat en nog veel meer wordt mogelijk gemaakt door het 5G-netwerk."*

Een pakje op de stoep van je huis met een drone laten afleveren, het klinkt futuristisch, maar eind 2021 moet dit werkelijkheid worden nu Proximus, SkeyDrone en DroneMatrix daartoe hun krachten bundelen.

Drempels naar gebruik van drones wegwerken

Met een persbericht liet Proximus op 19 november 2020 weten dat het samen met Skeydrone en DroneMatrix werkt aan de ontwikkeling van een platform waarmee drones *on demand* missies kunnen uitvoeren voor zakelijke doeleinden: het zogenaamde '6th NeTWorK'. Na een eerste fase van commerciële en technische testen, zullen de drie partners deze dienst voor eind 2021 in een B2B-omgeving¹ op de markt brengen.

*Binnenkort kunnen drones een pakket bij u thuis afleveren
Foto: Aerospatial*

Bedrijven in België die het gebruik van drones willen integreren in hun bedrijfsprocessen, worden geconfronteerd met tal van obstakels: dronetechnologie vereist namelijk veel expertise, de regelgeving is erg complex en streng en zinvolle commerciële diensten zijn nog volop in ontwikkeling. Ondanks deze drempels wegen de voordelen van het gebruik van drones, onder anderen omwille van hun hogere efficiëntie, voor veel innovatieve bedrijven duidelijk positief door.

Daarom besloten telecomoperator **Proximus**, droneluchtverkeers-

dienstverlener **SkeyDrone** en drone hard- en softwareontwikkelaar **DroneMatrix** de handen in elkaar te slaan om deze drempels weg te werken. Ze werken aan de ontwikkeling van een geïntegreerd platform waarmee drones in een gecontroleerde en beveiligde omgeving over België kunnen vliegen voor specifieke missies, uiteraard binnen de Belgische en Europese regelgeving.

Elke partner brengt zijn specifieke kennis in

"We ontwikkelen drones en hun applicatiesoftware al van bij de start van de drone-industrie in België. Die O&O-investering heeft ervoor gezorgd dat we vandaag in België dé partner zijn, wat betreft de technologische kant van een project als dit. Het is heel positief dat we ons kunnen concentreren op de door ons vergaarde knowhow om dit drone-netwerk te ontwikkelen", aldus Frank Vanwelkenhuyzen, voorzitter van DroneMatrix.

Proximus zal het project met zijn 4G- en 5G netwerken, systeem-integratie en data-analyse vakkennis ondersteunen. *"We beschouwen deze samenwerking als zeer belangrijk, omdat het een eerste en zeer concreet initiatief is waarbij drones gebruik zullen maken van het zeer performante netwerk en de data analyse diensten van Proximus voor verschillende opdrachten zoals bewaking, controle van de infrastructuur, of zelfs binnen de logistiek."* legt Anne-Sophie Lotgering, Chief Enterprise Market Officer bij Proximus, uit.

SkeyDrone, een dochteronderneming van luchtverkeersregulator Skeyes, voegt zijn expertise en competenties toe op het gebied van luchtverkeersbeheer en de correcte naleving van de bestaande regels. Hendrik-Jan Van Der Gucht, Managing Director van SkeyDrone licht toe: *"Onze interesse in drones is duidelijk. Onze grootste zorg is altijd*

¹ B2b is een afkorting uit de economie die staat voor 'Business to Business' of de handel tussen bedrijven. Het gaat hier dus om bedrijven die goederen of diensten aan andere bedrijven leveren. Een B2B-bedrijf doet zaken met andere bedrijven in tegenstelling tot bedrijven die consumenten als klant hebben. Dit laatste wordt B2C of *Business to consumer*.

de veiligheid van het volledige luchtverkeer, of het nu bemand of onbemand is. We hebben de dronesector vanaf het begin ondersteund omdat we geloven in het economisch potentieel. We kijken er naar uit om onze diensten aan te bieden in een wereld waarin het luchtverkeer tot in de puntjes geregeld is. Daarom zetten we ons in voor deze samenwerking als pionier van het onbemand vliegverkeer."

Het project kreeg de naam '6th NeTWork' en zal starten met een fase van technische ontwikkeling in 2021, naast de uitvoering van een uitgebreide marktstudie. Als de uitkomst positief is, moet een tweede fase tot de commercialisering van de verschillende B2B-droneservices leiden tegen het eind van 2021.

Drones bieden nieuwe mogelijkheden voor bijvoorbeeld de distributie en het transport, de hulpdiensten, de bouwsector, de beveiliging van zee- en luchthavens, de landbouw, de inspectie en datacollectie voor nutsvoorzieningen, enzovoort. (Beeld: Proximus)

Opportunities for retail and distribution?

Dronetechnologie kan in de kleinhandel voor een revolutie zorgen. E-commerce scheert door de coronacrisis hoge toppen en de commerciële druk brengt bedrijven als Amazon en Alibaba ertoe hun positie door het gebruik van drones te versterken. Retailers kunnen hiermee hun producten sneller aan hun klanten leveren en de distributie in eigen handen nemen, om zo kosten te besparen. Verder kunnen drones gebruikt worden bij de beveiliging en bewaking van magazijnen en voorraden. Bij diefstal kan een drone niet alleen observeren, maar ook verdachten volgen. Drones kunnen tot slot gebruikt worden om voorraden in magazijnen te controleren en het koopgedrag van klanten in winkelruimtes te observeren.

Meer lezen: <https://www.geospatialworld.net/blogs/how-drones-are-changing-the-face-of-retail-sector/>

Meer idealistisch dan realistisch?

De dronetechnologie is er, en er is veel om te doen in de distributiesector. Maar zal dit ook waargemaakt worden?

Voordelen: het zal **duurzamer** zijn, want verkeersdrukke en pollutie zullen afnemen. Het zal **sneller** zijn, want er wordt geleverd 'in vogelvlucht' en er zal geen verstoring door files zijn. Amazon denkt aan levering binnen het half uur na de bestelling. Het zal tot slot ook **goedkoper** zijn, door besparingen op kosten van chauffeurs, voertuigen en brandstof.

Nadelen: het wordt een nachtmerrie op vlak van **regelgeving**, het zal zeer gevoelig zijn voor **weersomstandigheden**, er zullen problemen rond **afleverplaatsen** zijn en de gevoeligheid voor **crimineel gedrag**, zoals diefstal en beschadiging van pakjes of drones, zal groot zijn.

Meer lezen: <https://www.gopeople.com.au/drones-for-deliveries-lets-take-a-look-at-the-pros-and-cons/>

De COVID-19 crisis weegt verder op de conjunctuur

De sociaaleconomische conjunctuur in West-Vlaanderen

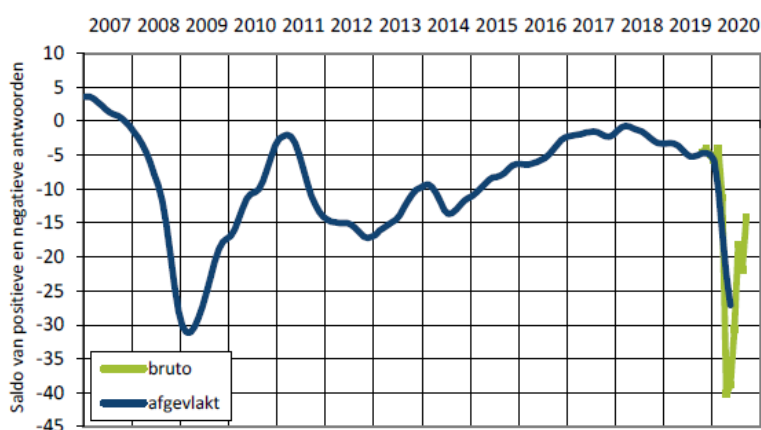
Jan De Vos, voorzitter

Ieder trimester publiceert de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM) West-Vlaanderen een rapport over de evolutie van de sociaaleconomische indicatoren en de conjunctuur in onze provincie. In de [conjunctuurnota van oktober 2020](#) wordt teruggeblikt op de eerste drie kwartalen van 2020. Daarin komt de negatieve invloed van de COVID-19 crisis duidelijk naar voor. Met toestemming van de POM West-Vlaanderen vatten we de voornaamste besluiten samen voor onze leden, om zo de economische effecten van de COVID-19 pandemie te illustreren.

Synthetisch conjunctuurbeeld

Het COVID-19 virus heeft de afgelopen maanden niet enkel geleid tot crisistoestanden in de gezondheidszorg, maar had ook negatieve gevolgen voor onze economie. Het is duidelijk dat een volledige of gedeeltelijke lockdown van bepaalde sectoren zwaar weegt op de economische prestaties en dat de beperkingen die de consumenten ondervinden dit effect alleen maar versterken.

Dit weerspiegelt zich in een sterke daling van de bruto waarden van de synthetische conjunctuurcurve in maart en vooral in april 2020 (figuur 1 - groene lijn). Gelukkig vertoonden deze waarden, een lichte daling in augustus niet te na gesproken, van mei tot september 2020 een duidelijk herstel. De afgevlakte curve blijft echter neerwaarts gericht (figuur 1 - blauwe lijn)

Figuur 1 : synthetische conjunctuurcurve voor West-Vlaanderen

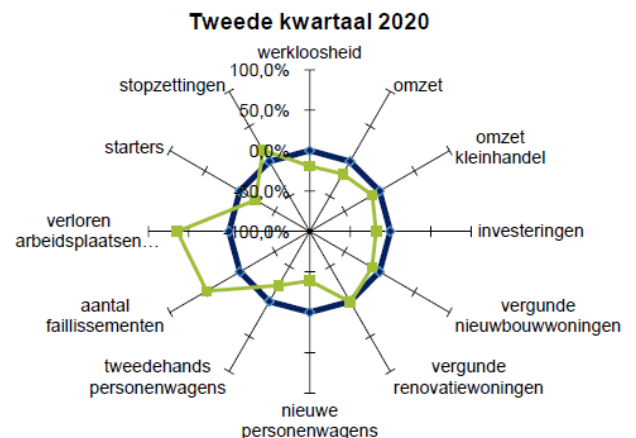
Bron: NBB, verwerking POM W-VL

In het derde kwartaal evolueerden alle arbeidsmarktindicatoren, met uitzondering van de niet-werkende werkzoekende 50-plussers, negatief. Bij de indicatoren die het consumenten- en producenten-vertrouwen weergeven, tekenden zich zowel positieve als negatieve trends af. Dit was deels het gevolg van de maatregelen die werden getroffen om de gevolgen van de COVID-19 crisis te bestrijden. Voor

het hele Vlaamse Gewest deed zich eenzelfde evolutie voor.

Evolutie van de sociaaleconomische indicatoren

Onderstaand radardiagram geeft voor West-Vlaanderen de evolutie weer van de voornaamste indicatoren in het tweede kwartaal 2020 ten opzichte van het tweede kwartaal 2019.

Figuur 2 : Radardiagram voor het tweede kwartaal 2020

Bron: VDAB, RVA, FOD Economie en Febiac. Verwerking POM W-VL

Het **radardiagram** bestaat uit een assenstelsel waarop met een stip de waarden van verschillende indicatoren zijn weergegeven. De stippen zijn verbonden met een lijn en vormen de 'radar'. Op de verticale as staat de schaalindeling getekend, die de procentuele 'verbetering' of 'verslechtering' van de indicatoren weergeeft. Een stationaire toestand met 0% verschil wordt weergegeven door de centrale blauwe regelmatige veelhoek. Bij een verbetering van de indicator liggen de waarden buiten en bij een verslechtering binnen de centrale veelhoek. Als alle waarden in gunstige zin evolueren is de radar groter dan de centrale veelhoek.

De invloed van COVID-19 in het tweede kwartaal van 2020 is duidelijk af te lezen op deze radar. De indicatoren werkloosheid, bedrijfsomzet, omzet kleinhandel, investeringen, vergunde nieuwbouw- en renovatiewoningen, inschrijvingen van nieuwe en tweedehandspersonenwagens en starters evolueerden ongunstig. De gunstige evolutie van drie indicatoren is deels te verklaren door de steunmaatregelen van de overheid in het kader van de COVID-19 crisis, zoals het moratorium op de faillissementen en het vertraagd effect op de stopzettingen.

De arbeidsmarkt

Indicatoren: aantal niet-werkende werkzoekenden (mannen, vrouwen, +50 jaar, -25 jaar), de tijdelijke werkloosheid en de ontvangen en openstaande vacatures.

Van juli tot augustus 2020 steeg het aantal **werkløzen** op jaarbasis minder snel dan tijdens de drie voorgaande maanden. Het aantal werkløzen lag wel 9,6 % hoger dan een jaar voordien. Dit was het gevolg van de COVID-19 crisis en de maatregelen om de verspreiding van het virus in te dijken. Zo werden bijvoorbeeld veel contracten voor uitzendkrachten stopgezet. In het derde kwartaal 2020 stegen het aantal jeugdløzen en het aantal werkzoekenden +50 jaar minder snel dan in tweede kwartaal 2020. Voor de laatste speelden ook de strengere voorwaarden om zich als oudere werkloze te laten uitschrijven zonder de uitkering te verliezen een rol. In augustus 2020 telde onze provincie 31.557 **tijdelijke werkløzen**, hetzij 76,8 % minder dan in maart 2020.

In het derde kwartaal 2020 lag het aantal **ontvangen vacatures** bij de VDAB 12,4 % lager dan een jaar voordien. In het tweede kwartaal 2020 bedroeg de afname zelfs 30,4 % op jaarbasis. Het aantal **openstaande vacatures** lag in het derde kwartaal 17,3 % lager dan het jaar voordien en voor het tweede kwartaal was dit 21,2 %.. Hiermee lag de arbeidsmarktcrappe (aantal niet-werkende werkzoekenden per vacature) in 2020 lager dan in 2019.

Op niveau van het Vlaamse Gewest werd een gelijklopende evolutie waargenomen, zij het met minder uitgesproken cijfers dan in West-Vlaanderen, met uitzondering van het aantal vacatures, dat in het Vlaamse Gewest sterker afnam dan in onze provincie.

Het producentenvertrouwen

Indicatoren: aantal starters, stopzettingen, faillissementen, verloren arbeidsplaatsen, omzet, investeringen, niet-huishoudelijk elektriciteitsverbruik.

De onzekerheid omtrent de wereldwijde verspreiding van COVID-19 en de maatregelen die in België midden maart 2020 werden ingevoerd om het virus in te dijken, hadden een duidelijk negatieve invloed op het producentenvertrouwen.

Het aantal **starters** nam in het tweede kwartaal 2020 af met 22,4 % tegenover tweede kwartaal 2019, terwijl het aantal **stopzettingen** met 15,8 % afnam tegenover het jaar voordien. In het tweede kwartaal 2020 lag hierdoor de netto groei van het aantal ondernemingen 33,8 % lager dan in het tweede kwartaal 2019. Maar in juli 2020 lag de netto groei alweer 51,1 % hoger dan in juli 2019. Het aantal **faillissementen** lag in het tweede kwartaal 2020 47,6 % lager dan in tweede kwartaal 2019. In juli was er een afname met 27,3 %, maar in augustus gingen 18,8

% meer ondernemingen failliet dan een jaar voordien. Het aantal **verloren arbeidsplaatsen** lag in het tweede kwartaal 2020 64,3% lager dan in het tweede kwartaal 2019, maar lag in juli 110 % hoger dan een jaar voordien. Ondanks de toename van het aantal faillissementen in augustus 2020 gingen 9,3 % minder jobs verloren.

Hier moet wel rekening gehouden worden met het feit dat er enige tijd verloopt tussen de stopzetting en de faillietverklaring door de rechtbank, en dat de activiteiten van de ondernemingsrechtbanken door de COVID-19 maatregelen beperkt werden. Ook het KB van 24 april 2020 om de procedures voor faillissementen te bevriezen tot 17 juni speelde een rol. Dit moratorium had tot doel de gezonde ondernemingen te beschermen tegen de gevolgen van de COVID-19 crisis.

In het tweede kwartaal 2020 lag de **omzet** van de West-Vlaamse bedrijven 17,8 % lager dan in het tweede kwartaal 2019. Dit omzetverlies was te wijten aan de verplichting om tijdelijk te sluiten en aan een aanzienlijk dalende vraag. In het tweede kwartaal daalden ook de **investeringen** met 17,8 % op jaarbasis. Door de dalende winstmarges en de aanhoudende onzekerheid wordt een zeer traag herstel van de investeringen verwacht.

Het was dan ook logisch dat het **niet-huishoudelijk elektriciteitsverbruik** in april 19,1 % en in mei 17,8 % lager lag dan het jaar voordien.

Het herstel verschilt per sector: bij de ruwbouw en de dienstverlening aan bedrijven stegen de bruto waarden opnieuw vanaf mei, bij de industrie en de handel was dat pas vanaf juni het geval. De industrie en de dienstverlening aan bedrijven lijken zich het snelst te herstellen en de bruto waarden evolueren terug richting het niveau van voor het uitbreken van de COVID-19-crisis. Bij de ruwbouw en de handel verloopt het herstel duidelijk trager.

De evolutie in het Vlaamse Gewest was vergelijkbaar met deze in West-Vlaanderen.

Het consumentenvertrouwen

Indicatoren: vergunde nieuwbouw- en renovatiewoningen, inschrijving van nieuwe en tweedehands personenwagens en omzet detailhandel.

In het tweede kwartaal 2020 werden 10,7 % minder **nieuwbouw-woningen** vergund dan een jaar voordien, maar het aantal vergunningen voor **renovatiewoningen** lag in hetzelfde kwartaal 0,7 % hoger. De opschorting van de openbare onderzoeksprocedures van 24 maart tot 24 april had hier ongetwijfeld een invloed.

Hoewel in juli en september op jaarbasis meer **nieuwe personen-wagens** werden ingeschreven, zorgde een sterke afname in augustus voor het gehele derde kwartaal voor een daling met 2,5 % op jaarbasis. Wel werden in hetzelfde kwartaal 16,7 % meer **tweedehands personen-wagens** ingeschreven dan een jaar voordien.

De **omzet van de detailhandel** daalde in het tweede kwartaal 2020 met 10,5 % tegenover het tweede kwartaal 2019.

In het Vlaamse Gewest nam het aantal vergunde nieuwbouw- en renovatiewoningen op jaarbasis minder af. De inschrijvingen van nieuwe personenwagens daalden, maar stegen voor tweedehands personenwagens. Het omzetverlies in de detailhandel was te verwaarlozen. □

GROEP DEKETELAERE

TOTALE
RENOVATIE

DUURZAME
ENERGIE

MAAT-
MEUBILAIR

WWW.GROEPDEKETELAERE.BE

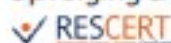

Duurzaam verbouwen in vertrouwen

U wenst uw woning energievriendelijk te maken?

Wij kijken wat u nodig heeft voor een optimaal energierendement en zorgen vervolgens voor een correcte plaatsing.

- Energieaudit
- Zonnepanelen
- Zonneboilers
- Isolatie
- Warmtepompen
- Micro-WKK
- Opvolging & onderhoud

GROEP DEKETELAERE

Gistelsteenweg 83 • Varsenare • 050 38 84 14 • info@groepdeketelaere.be

Spannende wanden & plafonds

PLAFOTEX

WWW.PLAFOTEX.BE

Spanplafonds en wanden in hoogwaardig textiel

- In één dag
- Zonder overlast
- Aangepaste verlichting
- Randloos
- Akoestische plafonds
- Diverse kleuren
- Foto-wanden en plafonds

Onze toonzaal is open van 13.30u tot 17.00 u van maandag tot vrijdag of op afspraak

PLAFOTEX

Gistelsteenweg 83 • Varsenare • 050 96 12 34 • info@plafotex.be

Vredeskwesties

voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog

François Crepain, past voorzitter

DEEL 7/2 – Een www ‘avant la lettre’?

Ja, maar dan wel een ‘World War Web’

Ik hoop dat u zich, na de maanden die ons scheiden van vorige aflevering, onze tocht in de diplomatieke wereld nog herinnert, alsook ons bezoek aan de ‘Exposition de tableaux’. Vandaag zetten we onze zoektocht naar pogingen om de vrede te bevorderen verder. En weer volgen we de blauwe pijlen van de tentoonstelling.

Onze wandeling brengt ons bij twee prenten: het eerste van een rijke en het tweede van een arme man.

Voorgeschiedenis – The Great Game

Sedert lang is Rusland op zoek naar een uitweg naar de Stille Oceaan in het Noordwesten via Mantsjoerije, of naar de Indische Oceaan in het Zuidoosten via Perzië, Pakistan, Afghanistan.

Een vergelijking met Groot-Brittannië en Rusland?

Het Verdrag van Sint-Petersburg (1907) of de Triple Entente

Groot-Brittannië, bevrijd van zijn problemen in het Verre-Oosten dank zij de Japans-Britse alliantie en de vriendschappelijke (militaire) Entente Cordiale met Frankrijk, heeft nog wat te regelen met Rusland, meer bepaald over India, Afghanistan in het oosten en dichterbij ons over de Dardanellen en de Zeestraten. Om de Russische expansiedrang in Afghanistan tegen te houden, wordt reeds jarenlang een belangrijke Engelse troepenmacht gestationeerd in India. Dit vraagt zeer grote budgettaire inspanningen en bijgevolg zou een akkoord tussen beide partijen welkom zijn.

*Afghanistan tussen zijn ‘vrienden’ Rusland en Engeland.
Illustratie Punchmagazine*

In het eerste geval stoot Rusland op Japan en in het tweede geval ligt Engeland op de weg. Deze weg leidt bovendien door nog onbekende streken in de steppen, woestijnen en gebergten in Centraal-Azië.

De botsingen met de daar gevestigde Khanaten (5*) zijn er legio. Op zoek naar die tweede weg, trekken de Russen steeds verder op naar het Zuiden en dringen zo langzaam door in de Engelse invloedssfeer. De Britten hebben schrik dat Afghanistan onder Russische invloed komt en vrezen voor de veiligheid van Brits-Indië. De Britten willen daarom Rusland vóór zijn en trekken Afghanistan binnen. Dit leidt tot een eerste Anglo-Afghaanse gewapend treffen (1838-1842), dat voor de Britten niet de gewenste afloop kent. Daarom denken ze het op een andere manier te kunnen oplossen, namelijk door Afghanistan tot een bufferstaat tegen Rusland te maken en er een marionettenkoning aan te stellen. Dit diplomatiek maneuvreren verhindert evenwel de Russen niet om verder door te dringen. Er komt een tweede Anglo-Afghaanse oorlog in 1878, die ditmaal wel met een Britse overwinning wordt bekroond. Ondanks dit ogenschijnlijk goed resultaat, blijft het toch onrustig in dit uitgestrekt gebied en in 1884 wordt een Russisch-Britse Commissie opgericht die de grenzen van Afghanistan moet vastleggen. Ondanks al het harde werk van die commissie blijft het maar rommelen en het partijtje 'Stratego' duurt maar voort.

Deze decennialange machtsstrijd tussen Rusland en Groot-Brittannië, weleens 'The Great Game' of in de Russische politieke geschiedenis 'Het Schaduwtoernooi' genoemd, heeft nooit tot een militair treffen geleid, maar is ook niet opgelost geraakt. (noot: tot op vandaag is het probleem Afghanistan blijkbaar nog niet opgelost!) De Russische dreiging in Afghanistan blijft voor hoogspanning zorgen, met het gevolg dat de Britten hun grote militaire aanwezigheid in Brits-Indië moeten handhaven. Dit blijft jaar na jaar een aanzienlijke budgettaire aderlating. De Britse minister Edward Grey had reeds herhaalde malen aangedrongen bij de ambassadeur om toenadering tot Rusland te zoeken, teneinde onder anderen de Britse en Russische invloedssferen in Centraal-Azië definitief vast te leggen.

Het verdrag van Sint-Petersburg van 1907

Het lukt hem de Russische minister van Buitenlandse Zaken Alexander Izvolsky te overtuigen om een Brits-Russische Conferentie te organiseren. Na ettelijke dagen onderhandelen komen beide partijen tot een ontwerp van overeenkomst, dat op 31 augustus 1907 officieel wordt ondertekend als het Verdrag van Sint-Petersburg. De conferentie was oorspronkelijk georganiseerd om de kwesties Perzië, Afghanistan en Tibet definitief op te lossen.

Maar het ondertekende verdrag gaat heel wat verder! Het lag trouwens in de verdoken ambitie van Grey om Rusland een meer actieve rol in de Europese politiek toe te meten. Natuurlijk werd er onderhandeld over Centraal-Azië en accepteerde Rusland dat Afghanistan en Perzië onder Engelse invloed bleven, terwijl de Engelsen als tegenprestatie de Russen vrij spel gaven in Centraal-Azië en zelfs in de Balkan.

Ook militaire afspraken

Bovendien beloven beide partijen elkaar steun wanneer één van beide zou worden aangevallen. Natuurlijk is er, zoals hoort, ook een geheim

gedeelte, waarin militaire onderwerpen aan bod komen. Grey is uitermate tevreden met het resultaat. Hij zorgt ervoor dat in de tekst de anti-Duitse facetten niet openbaar worden gemaakt en verklaart aan al wie het horen wil, in zijn typische geheimzinnige stijl, dat het over een zuiver defensief akkoord gaat.

Het is in feite bijna een 'copie conforme' van de 'Entente Cordiale', die in 1904 werd getekend door Frankrijk en Groot-Brittannië. Er zullen nog talrijke gesprekken tussen Russische en Britse militaire delegaties volgen, die meestal met geheime afspraken worden beklonken. Als voorbeeld kunnen we de ontmoeting aanhalen waarop wordt afgesproken dat Rusland een zeer groot deel van haar troepen uit Mantsjoerije en Siberië in het Verre-Oosten kan terugtrekken om ze in een mogelijke oorlog in Europa in te zetten. Groot-Brittannië zou dank zij de Japans-Britse alliantie (zie paragraaf hiervoor) de Japanners kunnen overtuigen geen grondgebied van Rusland te bezetten. Als tegenprestatie zou Rusland zich niet verzetten tegen een Japanse bezetting van de Duitse kolonie 'Tsingtau', die in werkelijkheid een stuk Chinees grondgebied is! Deze afspraak wordt vereeuwigd in het Verdrag van Sint Petersburg van 8 juli 1912 tussen Japan en Rusland.

Wat doet jij met de Perzische kat? Vraagt de Britse leeuw aan de Russische beer. Punch Magazine

Dit heeft gevolgen voor de vredesonderhandelingen in Versailles na de oorlog. Omdat daar Tsingtau definitief aan Japan overgedragen wordt, weigert China het Verdrag van Versailles te ondertekenen.

Bedenkingen

- Over het moment van het afsluiten van dit verdrag schrijft Hans Andriessen⁽¹¹²⁾ "Juist op tijd overigens, want vreemd genoeg was de verhouding tussen Rusland en Duitsland aanmerkelijk verbeterd. Dit bleek onder andere uit een brief die Edward Grey ontving van zijn ambassadeur in Sint-Petersburg waarin deze mededeelde dat indien de tsaar en zijn regering op dat moment niet gebonden zouden zijn aan 'andere politieke afspraken' zij mogelijk met plezier weer een alliantie met Duitsland wilden overwegen."

- Rusland twijfelde over de haalbaarheid van de overeenkomst met Frankrijk, omdat het Russische binnenlandse gewelddadig optreden de politiek in Frankrijk wel eens zou kunnen doen omslaan in een anti-

(5*) Khanaten zijn feodale vorstendommen, woord afgeleid van 'Khan' wat in het Mongools 'heerser' betekent, vb: Gengis Khan.

Russisch sentiment. Dus had Rusland er alle belang bij om, naast Frankrijk, nog een bijkomende partner te hebben.

Noot: niet alle historici zijn het eens dat 31 augustus 1907 de datum van het einde van de 'Great Game' is, waarbij de Russische en Britse invloedssferen in Centraal-Azië werden afgebakend. Er zijn nog andere data die eventueel ook in aanmerking kunnen komen, zoals 1947 met de onafhankelijkheid van India en Pakistan. Er zijn er die beweren, verwijzend naar de Afghaanse-Sovjet oorlog in de jaren 70 van vorige eeuw en de nog steeds aanwezigheid van vreemde troepen in Afghanistan, dat die *'Great Game never ended'* en zelfs nog meer actueel wordt omdat daar belangrijke grondstofvoorraden in de grond steken!

Nu hangt tableau N° 6 aan de muur.
'Le marché. La grande nouvelle'.
Het grote nieuws na de bijeenkomst?

De 'familie' bijeenkomst van Reval, (Tallin) (Juni 1908)

Koning Edward VII als joker

Ondertussen werkt men aan beide kanten van het Kanaal aan het verstevigen van de goede verstandhouding tussen Frankrijk en Groot-Brittannië. In Londen wordt een prachtige Frans-Britse tentoonstelling ingericht om de 'Entente Cordiale' te vieren. De organisatoren zullen er van half mei tot eind oktober 1908 meer dan acht miljoen bezoekers op verwelkomen.

De noodlottige val van de marathonloper Dorando Pietri, op enkele meters van de eindmeet en van zijn zege. Olympische spelen Londen 1908. (Wikipedia)

Maar hoe moet men nu de nieuwe vriendschap met Rusland de nodige officiële weerklank geven? Edward Grey moet zich de positieve invloed van het bezoek van koning Edward VII aan Parijs in 1902 (zie Deel 3)

herinnerd hebben om de vorst terug als 'joker' in te zetten (Deel 6). Terwijl de Londenaren met spanning de opening van de Olympische spelen afwachten, plant Edward Grey een bezoek van koning Edward aan Rusland. De reputatie van het autoritaire Rusland staat in de Britse pers en bij het publiek immers op een zeer laag pitje. Van de eerste democratiseringspoging van het Russisch staatsbestel blijft niet veel over. Een honderdtal leden van de Doema, het eerste parlement, kunnen nog enkel 'vergaderen' in de eenzaamheid van hun cel of in Siberië. Een kleine tweeduizend opposanten waren terechtgesteld en honderdduizenden verkommeren in de gevangenissen.

De toegangspoort tot Reval (Wikipedia)

Het bezoek van hun koning aan dit land zint de Britten zeker niet. Maar er moest toch *'nolens volens'* een positief Brits publiek draagvlak gecreëerd worden om het Verdrag van Sint-Petersburg gunstig te laten onthalen en om de banden tussen beide landen te versterken. Het was ook belangrijk om de geloofwaardigheid van de Britse verbintenissen bij de Russen kracht bij te zetten. De Russische Minister van Buitenlandse zaken Alexander Izvolski had immers zijn 'ja-woord' duur verkocht en verregaande toegevingen van Grey verkregen, o.a. in verband met de Zeestraten. Zouden die beloftes wel betrouwbaar zijn? Een bezoek van Edward VII kan die onzekerheid misschien wegnemen.

Een familiediner

Ondanks de publieke afkeer en de zware oppositie in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, reist Edward VII af op 5 juni. Keizer Wilhem II was niet op dit familiefeestje uitgenodigd, maar zal wel de doortocht van het Britse koninklijke yacht 'Victoria and Albert'⁽⁶⁾ en zijn gevolg in het Kielerkanaal gadeslagen hebben.

Op 9 juli liggen beide jachten, alle koper opgepoetst en de tapijten met azijn opgefrist, zij aan zij in de baai van Reval, het huidige Tallin in Estland. Ze zijn omringd door Britse en Russische oorlogsschepen. De zon is van de partij, beide koninklijke families zijn er in vol ornaat en het festijn kan beginnen. De scheepskoks zullen lange warme dagen kennen. Edward wordt vereerd met de graad van admiraal van de nieuwe Russische vloot, gefinancierd met geld van Britse en Franse bankiers. Sir Ernest Cassel, de bankier bij uitstek van de *Secret Elite*

⁶⁾De keuze van het schip is ook een aanwijzing naar de wereld toe dat het wel gaat om een familieaangelegenheid. Het gaat niet om het koninklijke yacht 'Britannica', dat eerder Groot-Brittannië zou symboliseren. Alle details zijn belangrijk om er toch maar de *'appearance'* van een privé aangelegenheid aan te geven.

'Victoria and Albert' (meisterdrucke.uk)

is ook aanwezig en wordt zelfs in privé-audiëntie ontvangen door de tsaar. Het valt de auteurs van *'Hidden History'* op dat alle hooggeplaatste personen die Edward vergezelden, leden waren van de *Secret Elite*, de Russische minister Izsvolski inclusief. Zoals reeds vroeger vermeld, had Edward VII op zijn reizen zelden of nooit politici of hooggeplaatste personen mee in zijn 'bagage'. Maar deze maal uitzonderlijk wel en niet gelijk wie: admiraal Jacky Fisher First Sea Lord, generaal John French Algemeen Inspecteur van het leger en *Vice-Secretary* van Buitenlandse Zaken Sir Charles Hardinge. Eigenaardig! Waarom is Edward Grey, de minister van Buitenlandse Zaken, niet van de partij?

Reeds voor de afreis was heftig gedebatteerd en waren harde woorden gevallen, zeker ook in de eigen *Liberal Party* van Grey, over dit mogelijk bezoek. Om de kritiek in het parlement te bedaren, zal Grey naar gewoonte de waarheid wat geweld aandoen. *'Het gaat over een zuiver familiebezoek, geen nieuwe overeenkomst of verdrag wordt er besproken of genegotieerd'*. *'Want,'* zo voegt hij eraan toe *'dat het toch ongrondwettelijk zou zijn dat de koning onderwerpen over buitenlandse zaken met andere naties zou bespreken zonder de aanwezigheid van de verantwoordelijke minister'*. Daarom reist de sluwe Grey niet mee! *So what?* Maar zijn adjunct en sterke man Hardinge is er wel bij op dit onschuldig familiefeestje??

Ook diplomatieke gesprekken?

In werkelijkheid is er meer aan de hand. Tussen de galadiners en de bals wordt discreet over belangrijke zaken gesproken en is er een *va-et-vient* van meegereisde militairen. Het was nochtans een zuivere familieaangelegenheid! Waarschijnlijk alleen voor de tsaar, want het blijkt dat de 'cabin' van Edward het centrum is van geheime gesprekken, waarvan de inhoud nooit is uitgelekt. Hij ontvangt er de Russische Eerste Minister Stolypin, de Minister van Buitenlandse Zaken Izvolki, maar schijnbaar minder de tsaar, die samen met zijn echtgenote zeer bekommerd is over de gezondheid van de Tsarevitsj en zich regelmatig wat afzondert.

Izvolki schreef over de bijeenkomst: *'Sir Charles Hardinge merkte op dat men de ogen niet kon sluiten voor het feit dat, als Duitsland zou doorgaan met de uitbreiding van haar marine op dezelfde snelle wijze als op dit moment het geval was, er binnen zeven à acht jaar een alarmerende situatie zou kunnen ontstaan in Europa. Rusland zou in die situatie dan zonder twijfel een beslissende rol kunnen spelen. Om*

die reden, in het belang van de vrede en ter handhaving van de Balance of Power, wenste de Britse regering dat Rusland zowel ter land als ter zee zo sterk mogelijk zou zijn. Sir Charles sprak deze mening verschillende malen uit, waarbij hij duidelijk zinspeelde op het feit dat dit niet alleen zijn mening, maar ook de besliste mening en overtuiging was van het Londense kabinet'.⁽¹¹³⁾

Baltische Zee een Duits meer!

Met de groei van de Duitse vloot vreesde Rusland immers dat de Baltische Zee een 'Duits meer' zou worden en dat de poort van de Baltische zee naar de Atlantische Oceaan gemakkelijk zou kunnen afgesloten worden. Indien dit gebeurt, zit ook de Russisch-Baltische vloot in de val. Dus deden geruchten de ronde dat Rusland haar marine in de Oostzee aanzienlijk wilde versterken en ze daartoe de nodige fondsen wou afnemen van de luttele beschikbare budgettaire middelen die bedoeld waren voor de uitbreiding van haar strijdkrachten op het Europese vasteland. Dit zou de militaire positie van Rusland verzwakken, wat niet naar de zin van Frankrijk en zeker ook niet van Groot-Brittannië zou zijn.

Volgens Izvolski sprak Koning Edward openlijk zijn tevredenheid uit en zag hij in het bezoek een bevestiging en consolidatie van de bereikte overeenstemming, alsmede de wens voor verdere solidariteit.⁽¹¹⁴⁾ Grey is dus reeds gedeeltelijk in zijn opzet geslaagd.

Bemerkingen

- deze ontmoeting, in feite een verdere verdieping van het Verdrag van Sint-Petersburg, toont aan dat dit zogezegd defensief verdrag wel een offensief karakter heeft, met als enig doel Duitsland te vernietigen. Men mag met reden betwijfelen of het bevorderlijk is voor de vrede..

- Sir Edward Grey had bekomen wat hij reeds in 1895 verhoopte: *'I think, a bold and skillful Foreign Secretary might detach Russia from the number of our active enemies without sacrificing any British interest'*. Nu is Rusland geen vijand meer! Die *'bold and skillful Foreign Secretary'* is himself!

- De Duitse pers bekeek de zaak met argusogen en sprak van een machtige coalitie, die gericht was tegen de Triple Alliantie. Men was niet zo gerust in die familiereünie die met veel achterdocht werd bekeken in Berlijn. Wat moeten die Engels-Russische gesprekken betekenen? Zijn ze een dekmantel voor een geheim verbond, dat Duitsland zal strikken tussen twee antagonistische naties?

- Het vervolg zal het uitwijzen. Na talrijke verdere contacten sluiten Groot-Brittannië en Rusland op 8 juli 1912 een geheim verdrag, waarbij wordt afgesproken dat in geval Rusland in Europa in een oorlog betrokken geraakt, ze het grootste deel van haar in Siberië en Mantsjoerije gelegerde troepen naar het Westen mag sturen, zonder schrik

Charles Hardinge gekiekt in 1910 als Vice-Koning van Indië (Wikipedia)

te moeten hebben dat Japan het Russisch grondgebied zal innemen. Japan bekomt in ruil dat het de Duitse kolonie van 'Tsingtau' mag inlijven. Zoals al zo dikwijls is gebleken, kunnen de Britten de ene natie compenseren met de bezittingen van een andere natie.

- In dergelijke vredige familiesfeer, die toch inspirerend op de geesten moet gewerkt hebben, zou hopelijk van gedachten gewisseld kunnen worden over de vrede. De aanwezigheid van bankiers en militairen doet echter vermoeden dat over staats- en andere belangen, strategieën en invloedsferen gepraat werd. Er bestaan geen officiële geschreven documenten, maar het toenemend economisch en strategisch belang van de olievelden in Mesopotamië en van de *Berlin-Bagdad Railway*, waarop we later nog terug komen, zal wel ter sprake gekomen zijn. De fameuze *Balance of Power*, waaraan Groot-Brittannië zo gehecht was, kwam immers in gevaar. Misschien kon Rusland helpen om de aanleg van deze Duits geïnspireerde spoorlijn te belemmeren, want Groot-Brittannië kon zich daar toch niet eeuwig tegen verzetten? Maar om dit gesprek op de achtergrond te houden was ogenschijnlijk, met wat vaag geweten is, enkel de vlootproblematiek onderwerp van gesprek.

- Dat er grondig diplomatiek overleg geweest is, bewijst de volgende uitspraak van historicus Ross Hoffman⁽¹¹⁵⁾ 'Faced with the new German threat to Persia, Russia and England were able to settle their differences in 1907 at Reval to make the 'unmakable entente'! Dit wil zeggen dat de plooiën in Perzië worden gladgestreken en de wederzijdse invloedsferen afgelijnd worden. Ogenschijnlijk kon dit niet, want het was immers ongrondwettelijk dat de koning zonder de aanwezigheid van een verantwoordelijke minister over buitenlandse zaken zou praten (dit was toch wat Grey in het Lagerhuis orakelde!) Maar er is, vreemd genoeg, niets opgetekend. Er is geen enkele notule, bericht of proces-verbaal. *Verba volant, scripta manent*. (Gesproken woorden zijn vluchtig, geschreven woorden blijven). Dat de spanning tussen beide landen verminderd is, neemt niet weg dat de onderliggende oorzaken blijven en dat men in het *Foreign Office* tot in 1914 zal blijven waarschuwen voor een Russische dreiging voor Brits-Indië.

- Vele historici gaan later meer en meer inzien welke draagwijdte dit 'familie diner' had in de diplomatieke wereld en hoe het bijdroeg tot de ontwikkeling van het vijandig kader dat de mogendheden langzaam maar zeker naar de oorlog zal leiden.

De volgende 'promenade' leidt ons tot bij nummer 7 'De Catacomben'. Een voorteken van het Duitse noodlot?

De Triple Entente (1907-1908)

Waar Duitsland voor vreesde is werkelijkheid geworden!

Met de ondertekening van het Verdrag van Sint-Petersburg ontstaat *de facto* een bondgenootschap van Groot-Brittannië, Frankrijk en Rusland. Inderdaad, door het 'Frans-Russisch Bondgenootschap' (1898), de 'Entente Cordiale' (1904) en het 'Verdrag van Sint-Petersburg' (1907), aangevuld met het bezoek aan Reval, samen te leggen, ontstaat een hecht verband dat de geschiedenis zal ingaan als de Triple Entente.

Er zijn wel verschillen tussen de Triple Entente en de Triple Alliantie,

niet alleen naar de vorm, maar ook naar de voorwaarden, zeg maar de inhoud. De Triple Alliantie bestaat uit één verdragsdocument, ondertekend door de drie partijen. De Triple Entente echter bestaat uit drie documenten die elk afzonderlijk de verbintenissen van twee ondertekenaars weergeven. Iedere ondertekenaar verklaart dat dit nieuw verdrag de verbintenis die hij heeft aangegaan in een ander verdrag niet overstijgt of vernietigt. Ze kunnen naast elkaar gelegd en als puzzelstukjes ineengepast worden.

Sint-Petersburg - anno 1900 (Photochrom)

Daarbij moet ook gezegd worden dat de inhoud van het Triple alliantie verdrag louter defensief is, want het spreekt over neutraliteit wanneer de andere aangevallen wordt. Wat niet geldt voor de verdragen die de Triple Entente uitmaken, waar het gaat over samen aanvallen, zelfs zonder zelf aangevallen te worden. Deze drievoudige Entente heeft zeker het karakter niet om de vrede te bevorderen, het is agressief tegen Duitsland dat omsingeld is, met gevolg dat dit Duitsland zal aanzetten tot een ultieme uitbraakpoging.

'Cum mortuis in lingua mortua' is de titel van schets nummer 8 of 'De doden aanspreken in een dode taal'.

Het Racconigipact - Rusland en Italië (1909)

Een dood akkoord alleen van nut voor doden?

In het koninklijk kasteel nabij het Italiaanse Racconigi wordt een afspraak gemaakt tussen Rusland en Italië, die de geschiedenis zal ingaan als het 'handeltje van Racconigi'. In dit geheim pact erkent tsaar Nikolaas II de belangen van Italië in Libië en Cyrenaica en geeft koning Victor-Emmanuel III als tegenprestatie zijn steun aan de Russische eisen voor de Russische controle van de zee-engtes van de Bosporus. Er wordt aan dit akkoord internationaal weinig aandacht besteed en het wordt daarom het 'handeltje' genoemd. Het zal niet het internationaal statuut van een verdrag krijgen. Met dit geheime akkoord desolidariseert Koning Victor-Emmanuel III, op de troon sinds 1901, zich van de Triple Alliance en toont hij dat hij een onafhankelijke internationale koers wil volgen. Inhoudelijk wordt afgesproken dat, wanneer in de toekomst Rusland of Italië een overeenkomst met betrekking tot Oost-Europa wil afsluiten met een andere natie, dan ook de andere partij van dit Pact daarin zal betrokken worden.

Dit pact mag gezien worden als een reactie van beide landen op de annexatie van Bosnië-Herzegovina door Oostenrijk en wordt enthousiast onthaald in Rome en Sint-Petersburg. Het zal internationaal niet veel aandacht krijgen, voornamelijk door de onstabiele binnenlandse politieke toestand in Italië en de tegenstrijdige houding van beide partijen in de komende Balkan crisis. Het zal door de hernieuwing van de Triple Alliantie door Italië in 1912 nog weinig om het lijf hebben.

Bemerkingen

- Als dit akkoord geen enkele waarde heeft, waarom het dan vermelden? Omdat het aantoont dat politieke standpunten weleens dwars door verdragen en afspraken kunnen gaan. *'This accord cut directly across alliance lines and demonstrated that Italy and Russia had no major divisive issues'* ⁽¹¹⁵⁾

- Daarbij is het voor Italië een bijkomend internationaal 'groen licht' voor zijn agressieve politiek in Libië. De Italianen hadden dit reeds bekomen van Frankrijk dankzij het Frans-Italiaans verdrag van 1902.

Castello Reale di Racconigi (Tourismo.ideawebtv.it)

- Met een bijkomend akkoord tussen beide naties krijgt Italië vrij spel in Libië. Een Italiaans oorlogsschip bombardeert Tripoli en Italiaanse mariniers bestormen op 5 november 1911 de kust van Libië. Dit is het begin van de Italo-Ottomaanse Oorlog. Sommige historici beschouwen deze oorlog als de aanleiding tot de Eerste Balkanoorlog. De Turkse troepen worden uit Europees Turkije weggetrokken om in Cyrenaica te gaan strijden, waardoor de Bulgaren, Grieken, Serviërs en Montenegrijnen de wapens opnemen tegen hun verzwakte Ottomaanse overheerser. Er zijn historici die nog verder gaan en beweren dat dit ook de verre aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog is.

- Eens te meer een schijnbaar banaal akkoord en een laissez-faire ten aanzien van imperialistische bedoelingen, tekenend voor de algemeen heersende atmosfeer waarin geen plaats is voor de vredesgedachte.

Het voorlaatste werk heet 'Baba Yagà' of 'Een Versierde Hut op Hanenpoten'. Zo mag dit verdrag wel gezien worden.

Russisch-Bulgaars concept verdrag (1909)

Concept-verdrag

Bulgarije is in 1908 een onafhankelijk koninkrijk geworden met de door keizer Wilhelm II gesteunde Ferdinand van Saksen-Coburg-Gotha aan

het hoofd. Maar dit is tegen de wil van de tsaar die zijn invloed in de Balkan ziet verzwakken. Om Rusland en het panslavisme niet tegen de haren te strijken, sluit Bulgarije een akkoord met Rusland. Een Russisch-Bulgaars zeer geheim conceptverdrag wordt in 1909 uitgewerkt. Alhoewel, 'ver van ons bed' wil ik dit akkoord hier toch aanhalen, vooral omdat dit document bepaalde politieke standpunten nogmaals benadrukt. Inderdaad, we lezen in het artikel 5: "...gezien het feit dat de realisatie van de heilige idealen van de Slavische volkeren in de Balkanstaten, welke zo nauw aan het hart van Rusland liggen, uitsluitend gerealiseerd kunnen worden na een positieve afloop van de strijd tegen Duitsland en Oostenrijk-Hongarije...". Dit wil met andere woorden zeggen dat de Russen weinig vriendschappelijke bedoelingen hebben ten aanzien van Duitsland.

In het artikel 4 van het verdrag wordt, ingeval van een gunstige afloop van een oorlog met Oostenrijk-Hongarije, Roemenië of Duitsland, de grootst mogelijke steun aan Bulgarije beloofd bij zijn pogingen om zijn territorium uit te breiden in de richting van het gebied tussen de Zwarte Zee en de rechteroever van de Donau.

Bemerkingen

- Het gaat over een conceptverdrag, omdat het uitsluitend gebaseerd is op hypothesen en slechts uitvoerbaar is 'Indien...' of 'In geval...'. Het is dus gebouwd op 'hanenpoten'. Hoe twijfelachtig vergaat het dit verdrag tijdens de Balkanoorlogen?

- Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog blijft Bulgarije neutraal toekijken tot het na lang twifelen ingaat op de vele aanlokkelijke beloften van de Centralen en ondanks de traditionele Bulgaars-Russische vriendschap aan hun zijde de oorlog instapt. De Bulgaarse minister verklaarde 'We kiezen voor de koe die de meeste melk geeft'. Het zal, spijtig genoeg voor hem, zure melk zijn!

We komen aan het laatste stuk van 'Tableaux d'une Exposition'. Maar welk stuk: 'De Grote Poort van Kiev'

Het zou spijtig genoeg in ons bezoek aan de tentoonstelling de naam 'De Grote Moord van Kiev' mogen dragen!

Het Akkoord van Potsdam (1910 - 1911) (Rusland- Duitsland)

Russische toenaderingspoging

Na het ontslag van Alexander Izvolski als Russisch minister van Buitenlandse Zaken neemt eerste minister Pjotr Stolypin weer het heft van het buitenlandbeleid in handen en stuurt hij af op een meer vredelievend beleid en een verzoeningspolitiek ten aanzien van Duitsland. Zoals gezien met het Racconigi Pact, waar Italië zich onafhankelijk opstelt tegenover aangegane verdragen, zal ook Frankrijk dit doen

Piotr Stolypin en echtgenote (Alamy.com/stock-photo)

door een verdrag met Duitsland te sluiten over de Marokkaanse kwestie. Dus waarom zou Rusland, ondanks zijn akkoorden met Frankrijk en met Groot-Brittannië, dit ook niet mogen of kunnen? Stolypin, overtuigd dat Rusland nood heeft aan vrede, stuurt aan op een ontmoeting op hoog niveau met Duitsland.

De Keizer is best tevreden, want Duitsland moet zijn relaties met Rusland na het voor hem gemiste 'familiediner' van Reval wat oppoetsen. De tsaar komt op uitnodiging van de keizer voor een tweedaags bezoek naar Potsdam op 04 november 1910. De tsarina die een bezoek aan neef Willy nooit leuk heeft gevonden is thuis gebleven.

De Bagdad spoorlijn

De Russische gezanten komen met hun Duitse collega's samen, met de bedoeling de respectievelijke belangen van beide landen in Perzië en Turkije te bespreken. Waaronder de Duitse plannen voor de bouw van de Bagdad spoorlijn, die Berlijn een belangrijke invloed zou bezorgen in de 'Fertile Crescent'. Deze spoorweg had tot doel Berlijn over Istanboel met Basra te verbinden, om vandaaruit het spoor tot aan de Indische Oceaan door te trekken. Hierdoor was de afstand korter en moest het goederenverkeer niet meer door het Suezkanaal lopen, dat onder Frans-Brits toezicht stond. Rusland stond eerst vijandig tegenover dit plan, maar toonde na een mislukte poging om een eigen Russische lijn in Perzië aan te leggen, interesse in een zijlijn van deze spoorverbinding van Khanaquin naar Teheran. We komen in een latere aflevering meer in detail terug op deze belangrijke episode in de vooroorlogse diplomatie.

De Bagdad spoorlijn (Wikipedia.org)

Hoewel de economische belangen en de geplande Bagdad spoorlijn de hoofdthema's zijn, wordt er uiteraard ook over Europa en de Balkan gepraat. Voor Stolypin, die bezig is met harde hand grote hervormingen door te voeren (de Stolypin stropdas, zie Deel 2), is een twintigjarige vrede zeer belangrijk om een succesvolle transformatie van het 'middeleeuwse' Rusland te realiseren. Helaas voor Rusland, dat in geldnood zit, kan de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken Sergey Sazonov de geldverslindende wapenwedloop niet stoppen en de onderlinge spanningen tussen beide landen kunnen niet weggenomen worden, omdat keer op keer op de vijandige houding van de Russische panslavisten gestoten wordt. Dus valt op diplomatiek vlak niet veel te verwachten van de bijeenkomst, behalve dat er een doorbraak kan komen over het verdere ontwerp van de Bagdadspoorlijn.

Sanssouci - Zonder zorgen

Voor de tsaar en de keizer is het meer een toeristisch bezoek dan een echt diplomatiek overleg. Ik kan me inbeelden hoe de tsaar in afwachting van het avondmaal onder een vale herfstzon in het grote park van het keizerlijk paleis Sanssouci of 'Zonder zorgen' in Potsdam wandelt. Een Tsaar zonder zorgen? Zijn hoofd zit vol zorgen: zijn zo geliefde zoon lijdt aan hemofilie en de rare invloed van de genezer Raspoetin en de sociale onrust spelen hem parten.

Keizerlijk kasteel Sanssouci in Potsdam

Straks moet hij aanzitten aan het feestelijk galadiner, hij de Tsaar in 'Sanssouci'? Hij heeft meer dan genoeg zorgen, om maar niet te spreken van de ingrijpende agrarische hervorming, een Doema die hem werd opgedrongen, de zeer slechte financiële toestand en een benauwende internationale toestand. Zorgen ten over in 'Sanssouci'!

Onverwacht toch een gedeeltelijk succes

Voor de diplomaten zijn het wat we zouden noemen 'aftastende gesprekken'. Er wordt beslist deze ontmoeting om de twee jaren te herhalen. Maar de besprekingen worden verder gezet en op 19 augustus 1911 wordt het Akkoord van Potsdam getekend over de toekomstige Bagdadspoorlijn.

Er zullen geen aftakkingen naar de Koerdische en Armeense grensgebieden gaan, zodat ze niet kunnen gebruikt worden door het leger van de Turkse aartsvijand. Volgens de Duitse Kanselier werd een eensluidende overeenkomst gesloten over de respectievelijke interesse-sferen in Turkije en Perzië. Volgens hem heeft Duitsland ook 'met genoeg' toegezegd om af te zien van enige concessie in Perzië en om de bijzondere belangen van Rusland in Noord Perzië te erkennen. Met deze toezegging wint Rusland aan invloed in dit gebied. Van zijn kant kan Duitsland de door de Deutsche Bank gefinancierde ijzeren verkeersader zonder Russische tegenwerking verder uitwerken. Wel is opmerkelijk dat dit het eerste verdrag is dat wordt afgesloten met een Entente natie. Ondanks alles hangt er wel degelijk verzoening in de lucht en lijkt de oorlog verderaf.

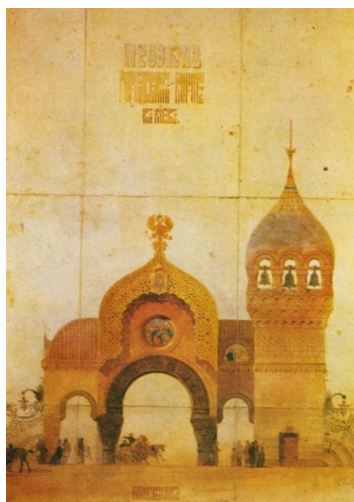
De bijeenkomst in Baldiskiport(1912)

Zoals afgesproken komen in de zomer van 1912 beide neven weer samen in de militaire haven van Baldiskiport, het huidige Paldiski in Estland. Het jacht 'Standart' van de tsaar heeft het anker geworpen voor de kust van het eiland Pakri, waar de keizer een tegenbezoek brengt

voor het twee jaar geleden bezoek aan Potsdam. Het weer is prachtig en leent zich tot aangename wandelingen. Een militaire parade en de gebruikelijke diners maken deel uit van het officiële gedeelte, maar ondertussen zijn de gesprekken tussen de meegereisde diplomaten volop bezig. De bijzondere belangen van Rusland in Perzië en de verbinding van de Bagdadspoorweg met deze in Noord Perzië naar Teheran worden herbevestigd. De consultatie eindigt met de gezamenlijke verklaring dat beide landen voor een verzoening blijven ijveren. Duitsland verzekert Rusland dat ze zeker Oostenrijk-Hongarije niet zullen aanmoedigen tot enig initiatief in de Balkan. Ook wordt Sazonov gerust gesteld in verband met de wapenwedloop *'de landen hebben zoveel gemeenschappelijke belangen dat de bewapening alleen moet beschouwd worden als een preventiemiddel, zeker niet met de bedoeling ze te gebruiken'*. Bethmann-Hollweg parafraseert enkel wat de pacifist Norman Angell in 1909 reeds wereldkundig had gemaakt. (Zie Deel 5)

Commentaar

- Tiende tafereel van onze expositie. Pjotr Stolypin, de initiatiefnemer van de toenadering met Duitsland, wordt vermoord op 18 september

Schets 'De Grote poort van Kiev'

1911 in het operagebouw van Kiev, waar hij de uitvoering van de opera 'Tsaar Saltan' van Rimsky-Korsakov bijwoont. Dit betekent dat ook de neiging tot verzoening wordt vermoord en daarmee het einde van de poging tot een betere verstandhouding tussen beide naties. Deze prent is de laatste van onze expositie en zou 'De Grote Moord van Kiev' moeten heten, in plaats van 'De Grote Poort'. (Noot: Pjotr Stolypin zal door het volk tijdens een TV-volksbevraging in 2008 verkozen worden als de tweede grootste

Rus van de Russische geschiedenis, na de stichter van de Russische dynastie.)

- De Britten die tegen dergelijke spoorweg zijn, voelen zich door deze gesprekken uitgesloten. De Russische tsaar wilde de Britten laten voelen dat hij niet opgetogen was met hun onvriendelijke houding na de annexatie van Bosnië-Herzegovina door Oostenrijk in 1908. Er komt een reactie van Londen. *'Indeed, the Foreign British Secretary was seriously alarmed by this token of 'German – Russian Détente'*

'Seriously alarmed', dus echt geschrokken door de Duits-Russische toenadering. Was dit onverwacht, niet voorzien of niet naar hun zin? En wat met de Entente afspraken? Om de Britse gemoederen te sussen verklaart Sergeï Sazonov, Russisch Minister van Buitenlandse zaken, in het populaire dagblad *'Novoe Vremya'* (De Nieuwe Tijd) dat deze gesprekken de stabiliteit van de Triple Entente niet in het gedrang brengen, vermits ze alleen over de belangen van beide naties in Perzië en Turkije handelen. Maar blijkbaar was dit niet genoeg, want zoals Christopher Clark beweert, hadden die gesprekken Londen en Parijs de stuipen op het lijf gejaagd en zullen ze Sint-Petersburg verplichten om stevige toezeggingen te doen, teneinde de Russische loyaliteit aan de Triple Entente te bevestigen.⁽¹¹⁷⁾

- De Engelse ongerustheid had waarschijnlijk ook iets te maken met de invloedsferen die in het Verdrag van Sint-Petersburg werden afgesproken, waarin staat dat Perzië tot de Engelse sfeer behoort! Misschien een kronkeling in de Russische diplomatie?

- Dit verdrag en de verdere akkoorden zullen zonder gevolg blijven, in eerste instantie door de aanstelling van de Duitse generaal Otto Liman von Sander als raadgever voor de hervorming van het Turkse leger (1913), die daardoor toezicht krijgt op Constantinopel en de Bosporus. Ondanks de pogingen van Duitsland om deze aanstelling van politieke bedoelingen te ontdoen, wordt dit in Rusland aanvoeld als een regelrechte aanslag op een jarenlang Russisch politiek streefdoel.

- Een tweede reden voor het niet uitvoeren van de beslissing i.v.m. de uitbreiding van de spoorlijn is uiteraard het uitbreken van de oorlog. De Duitsers zullen met grote inspanningen de spoorlijn verder uitbouwen tijdens de oorlog, zonder deze echter te kunnen voltooien. De eerste trein die zonder oponthoud spoort van Berlijn tot Constantinopel wordt daar op 17 januari 1916 feestelijk onthaald. Maar vanaf daar bleef nog een slordige 2.500 mijl spoorlijn, die verre van afgewerkt was. Het belang van deze spoorlijn wordt onvoldoende onderlijnd door de historici, zegt Arthur Maloney, die dit ontwerp zelfs als één van de aanleidingen tot De Eerste Wereldoorlog ziet. ^{7*)} ⁽¹¹⁶⁾

Standbeeld Pjotr Stolypin in Kiev (Wikipedia.org)

(7*) In een doctoraatsthesis van 1959 benadrukt Arthur Maloney het belang van dit project in de politieke, economische en diplomatieke gebeurtenissen die tot de oorlog hebben geleid. Er was vanaf het begin een tegenwerking van de Entente partners voor dergelijk project. Rusland zal later het belang ervan inzien, maar Engeland en Frankrijk zullen zich blijven verzetten, niet alleen voor strategische redenen, maar zeker ook omdat die spoorverbinding een concurrent betekende voor de lucratieve scheepvaartroute door het Suez kanaal. Zelfs een terminus van het spoor aan de Perzische Golf is ook voor Groot-Brittannië ondenkbaar. De oplossing voor dit probleem is vlug gevonden. Om alle toegang tot de Perzische Golf af te snijden maken de Britten een akkoord met de Sjeik van Kuwait om aan zijn land de status van Brits Protectoraat te geven! De auteur gewaagt zelfs van de Bagdad spoorlijn als één van de aanleidingen van WO I aan te halen *'The Railway involved a major conflict of national interests; failure to estimate these sources of this conflict correctly on both German and Entente sides definitely helped bring on World War I.'* ⁽¹¹⁶⁾

We hebben onze tocht door de expositie beëindigd. Maar bij het buitenkomen wil ik als extraatje volgende drie verdragen meegeven.

Het Servisch-Bulgaars Alliantieverdrag (maart 1912)

Dit verdrag viseerde vooral Oostenrijk, omdat het stipuleert dat beide verdragspartijen elkaar militair zullen bijstaan als een grote mogendheid(?) poogt enig voormalig Ottomaans grondgebied in de Balkan binnen te vallen, te annexeren of te bezetten. Die grote mogendheid kan in eerste instantie Oostenrijk zijn, maar evengoed het Ottomaanse Rijk, dat eeuwenlang de grote vijand was. Het verdrag paste zeker in de Russische pan-Slavische politiek.

Het is evenwel niet Oostenrijk maar Montenegro dat op 8 oktober 1912 de oorlog aan het Ottomaanse Rijk verklaart, waarop ook de Serven en de Bulgaren de Ottomanen aanvallen. Is dit in uitvoering van het verdrag? In alle geval, de Eerste Balkanoorlog is een feit. Een maand na het einde ervan breekt in juni 1913 de Tweede Balkanoorlog uit en in juli 1914 de Derde, die uitgroeit tot de Eerste Wereldoorlog.

Servisch-Grieks Verdrag (01 juni 1913)

Dit verdrag krijgt de ronkende titel 'Verdrag van Vrede, Vriendschap en Wederzijdse Bescherming'. Het legt de definitieve grens tussen beide naties vast en is, in tegenstelling tot andere verdragen uit die periode, een defensieve alliantie. Uiteraard aangevuld met een militaire conventie die de ene partij verplicht de andere met alle middelen bij te staan in geval van agressie door een derde partij. Hier dekt de vlag de lading en wordt de nadruk gelegd op een vredelievende afspraak.

Het Verdrag van Boekarest (10 augustus 1913)

Het verdrag tussen Bulgarije, Roemenië, Servië, Montenegro en Griekenland sluit de Tweede Balkanoorlog af en legt hun onderlinge grenzen vast. Ondertekenaars waren Ferdinand van Saksen Coburg-Gotha, tsaar van Bulgarije; Carol I van Hohenzollern, koning van Roemenië; Peter I Karadordenic, koning van Servië; Nicolaas I, tsaar van Montenegro, en Constantijn, koning van Griekenland.

Het verdrag had één groot gebrek. Omdat de afgebakende grenzen geen rekening hielden met de nationaliteit van de inwoners, bood het geen definitieve regeling voor de gebieden onder vroegere Ottomaanse controle. Een onstabiele situatie die zeer explosief zal blijken te zijn.

Ook Bulgarije, dat na zijn nederlaag in de Tweede Balkanoorlog tot gebiedsafstand werd gedwongen, beschouwde dit verdrag niet als een definitieve oplossing. Een tikkende tijdbom dus. Als Bulgarije tijdens WOI door beide oorlogspartijen met allerlei voorstellen verleid wordt, valt het voor de belofte van de Centralen voor gebiedsuitbreiding. Het adagio "Je moet kiezen voor de koe die de meeste melk geeft."!

Slotbeschouwingen

We hebben gereisd in de duistere wereld van de Europese diplomatie rond de eeuwwisseling en zijn in de donkere kamers van ambassades en regeringskabinetten afgedaald, om een glimp op te vangen van de structuren waarin het continent gevangen zit. Het resultaat daarvan is een netwerk van verdragen, bondgenootschappen en afspraken die maar deels of zelfs totaal niet het licht mochten zien.

Terwijl zoveel mensen de oorlog willen vermijden en ijveren voor meer verstandhouding en vrede tussen de volkeren, wordt in stilte een confrontatie voorbereid. De principes van het 'Concert of Europe' (8*), om de problemen in Europa met overleg op te lossen, moesten wijken voor een agressief systeem. Een star en onwrikbaar stelsel van verdragen, zonder variatie of soepelheid, dat de problemen alleen maar scherper zal stellen en fataal moet leiden tot een confrontatie.

Deze duale dynamiek zal leiden tot het gespleten en onevenwichtig Europa van 1914: een gepolariseerd en vergrendeld continent. Aan de ene kant de agressieve driehoek Londen – Parijs – Sint-Petersburg en wat satellieten, die als enig doel heeft Duitsland, met inbegrip van zijn kolonies, van de Europese en van de wereldkaart te vegen. Aan de andere kant de as Berlijn – Wenen met Rome als aanhangsel, die zich wil verdedigen. Daarbij weert Duitsland zich als een duivel in een wijwatervat om zich uit het wurgende net van 'Le Triangle' te bevrijden.

Twee entiteiten die, net als de elektrisch geladen sferen van Volta, knetterende vonken doen overslaan als ze te dicht bij elkaar komen. Die entiteiten waren door onderlinge akkoorden en hun militaire 'Apps' zwaar geladen met agressiviteit en offensieve oorlogsvoorbereidingen. Volgens Edward Grey slechts 'onschuldige' plannen of aanhangsels die voor de schijn tot doel hebben zich te beschermen en de vrede te handhaven, maar in werkelijkheid passend in het adagio 'Si vis pacem, para bellum' (als je vrede wilt, bereid je voor op oorlog) in plaats van 'Si vis pacem, para pacem'. De Romeinse politicus Marcus Cicero (1ste eeuw VC) zou in één van zijn redes gezegd hebben dat 'onuitgesproken en verborgen vijandigheden meer te vrezen zijn dan openlijk uitgesprokenen'.

Dit netwerk van geheime verdragen en de achterkamertjespolitiek, die de ideale middelen waren om de oorlog voor te bereiden en om van een lokaal opstootje een wereldbrand te maken, lag over Europa en ver daarbuiten. Daarom noem ik het in moderne computertermen, een **World War Web** in plaats van het gekende **World Wide Web**.

Gaan we nu regelrecht naar de onvermijdelijke oorlog of zijn er nog pogingen om het gevaar af te wenden? Dit is onderwerp van een artikel in volgend nummer van M&M-Contact. Tot dan! □

(112) ANDRIESSEN Hans 'De Britse rol bij het ontstaan van de Eerste Wereldoorlog' artikel | <https://historiek.net>

(113) ANDRIESSEN Hans 'Historici en hun hardnekkige mythes over de Eerste Wereldoorlog' op.cit. p.74

(114) ANDRIESSEN Hans 'De Britse rol bij het ontstaan van WO I'

(115) HOFFMAN Ross. 'Great Britain and the German Trade Rivalry 1875-1914' Philadelphia 1933

(116) HALL Richard C. 'Consumed by War - European Conflicts in the 20th Century'.

(117) CLARK Christopher op.cit. p377

(118) MALONEY Arthur P. 'The Berlin-Baghdad Railway as Cause of World War I' Center for Naval Analyses Professional Paper, 1984 p.15

(8*) Volgens de Franse historicus van de diplomatie Georges-Henri Soutou werd de afspraak van het Congres van Wenen (1815), om problemen in Europa door overleg op te lossen, geschonden tijdens de Marokko crisis omdat daar afspraken werden gemaakt tussen Groot-Brittannië en Frankrijk waar Duitsland niet bij betrokken werd.

Er zijn **TOCH** nog
zekerheden in het leven!

AUTO

WONING

BIJSTAND

HOSPITALISATIE

AANSPRAKELIJKHEID

PENSIOEN

OVERLIJDEN

BANKZAKEN

SPAREN

BELEGGEN

Een ongeluk zit soms in een klein hoekje. Een ongevalletje met de fiets of met de wagen, een ongelukkige val op skireis, een brandje in de keuken... Het is snel gebeurd en zet je wereld grondig op zijn kop.

Dan heb je een goede en betrouwbare partner nodig. Een verzekeringsmakelaar die jou en je gezin kent en je met raad en daad bijstaat.

De expertise van de Maréchal medewerkers, en vooral ook hun inzet, maken op zo'n moment het verschil.

Verzekerd zijn bij Maréchal, da's een zekerheid die kan tellen.

onze mensen maken uw verschil

marechal
Agent AXA BANK
VERZEKERINGEN

Gaston Roelandtsplein 20 • 8310 Assebroek
Oostendse Steenweg 20 • 8377 Meetkerke

T 050-28 80 70 • F 050-28 80 79 • www.marver.be • info@marver.be

Ons Belgisch geld en goud in de meidagen van 1940

De ongelooflijke odyssee van vier gendarmen en een bediende

Freddy Vervaet, bestuurslid

Voorwoord

Om het Belgische geld en waardepapieren uit de handen van de Duitse overweldiger te houden, werden op 17 mei 1940 waardepapieren, kasbons, geld en documenten getransporteerd vanuit het Agentschap Gent van de Nationale Bank van België naar Zuid-Frankrijk. Deze kostbare vracht is daar veilig aangekomen, de factuur van 41.384,20 toenmalige Belgische franken ten bewijze. Merkwaardig genoeg zou het hele konvooi met zijn schat terugkeren naar België en alsnog in handen van *den Duits* vallen.

Het Belgisch goud volgde een ander traject. Van de 600 ton goudreserve werd 200 ton naar de USA en Canada overgebracht, 200 ton naar Londen en een kleine 200 ton bleef ter beschikking van de Belgische regering om de valuta te dekken. Eén en ander viel anders uit en na een omzwerving via Noord-Afrika, belandde het Belgisch goud alsnog in handen van de Nazi's.

In dit eerste deel laten we u, om in de stemming te komen, kennis maken met twee officiële nota's van de Nationale Bank van België (NBB). Vooreerst een samenvattend verslag van de reis Gent-Tarbes en vervolgens een nota over de strategie en de repatriëring van de waarden van de NBB naar Brussel. We bieden ze aan in een eigen vertaling, zonder verder commentaar, alhoewel hier en daar enkele onduidelijkheden naar voor komen, die we tot nog toe niet konden uitklaren.

In het tweede deel geven we twee parallelle verhalen. Enerzijds het verhaal van de vier gendarmen¹ van de brigade Gent, die als beveiligingsdetachement deel uitmaakten van het eerste konvooi en waarvan Eerste Wachtmeester Robert De Winter een verslag opstelde. De meereizende bediende Walter Patoor van de NBB Gent stelde eveneens een dagboek op. We toetsen deze twee verhalen aan elkaar. Allen vertrokken op dezelfde dag, hun gezin in het ongewisse achterlatend. De vier gendarmen kwamen enkele weken later, op 28 mei om precies te zijn, na een avontuurlijke reis ongeschonden thuis. De bediende Walter Patoor arriveerde pas op 17 juli 1940.

In een derde deel zullen we het hebben over het goudtransport zelf.

¹ **Gendarmen:** Pas met de wet op de Rijkswacht van 1957 sprak men van 'Rijkswacht' en 'Rijkswachter'. Voordien sprak men van 'Gendarmerie' en 'Gendarme'.

De heenreis vanuit Gent

Verslag van R. Gallet, Inspecteur van de Agentschappen, over de evacuatie van de waarden vanuit het NBB agentschap Gent naar Tarbes, *Banque de France*, gedateerd 29 mei 1940

“Door de twijfel van de beheerder van het agentschap NBB zetel Gent en van de Direction Ravitaillement et Evacuation de l'Armée (DRA) nopens de ernst van de feiten, naast het feit dat Generaal Dubois, militaire plaatscommandant, gedurende drie uren tevergeefs probeerde de logistieke verantwoordelijken in Middelkerke te bereiken om de financiële noden van de militairen te kennen, besliste de heer Sibille, Agent NBB Gent, om het plan Middelkerke als PEB (Punt Eerste Bestemming, nvdr) te laten varen. Daar de bewegingen van de terugtrekkende Belgische troepen het verkeer van burgers bemoeilijkten of zelfs onmogelijk maakten, werd beslist om op 17 mei 1940 's ochtends terug te plooiën op Oostende.

Op zijn vraag heb ik, R. Gallet, Inspecteur van de Agentschappen, een konvooi samengesteld, bestaande uit 2 vrachtwagens voor langzaam vervoer aan 30 km per uur en een begeleidend voertuig bestuurd door het afdelingshoofd van het Agentschap, Mr. Duvinage. In Oostende werden we doorgestuurd naar Le Havre. Opeenvolgende berichten leerden me dat voorgaande konvooien na hun passages in Le Havre en Caen doorreden naar het zuiden, richting Alençon. Te Gacé (voorstad van Alençon, nvdr) kon ik telefonisch de heer Gouverneur van de NBB bereiken, die opdracht gaf door te reizen naar Tarbes in de Hautes Pyrénées, waar ik op 26 mei aankwam.

De reis verliep normaal. De noodzakelijke maatregelen om de geldvoorraad te beveiligen werden voortdurend in acht genomen, strategische plaatsen werden vermeden, de bewaking van de vrachtwagens werd verzekerd, zowel bij dag als bij nacht, door twee leden van het bankpersoneel en een gendarme.

Het is mijn plicht u te signaleren dat elkeen het als zijn persoonlijke eer aanzag om zijn functies met toewijding en met het nodige plichtsbef uit te voeren. Ik ben ervan overtuigd dat de geldkas van Gent intact is toegekomen bij de Banque de France in Tarbes. Ik moet er evenwel aan toevoegen dat de kas, net zoals deze van de andere agentschappen, op dit ogenblik, niet meer onder onze controle is. We beschikken over geen sleutel en hebben geen toegang tot de koffer.”

NB.: *Mr. Sibille laat opmerken dat hij na het vertrek van de vrachtwagens te Gent een bedrag van 4.000.000 Fr ontving van het Agentschap Oostende. De enige operaties waren het uitwisselen van Franse franc voor een tegenwaarde van 13.850 Belgische frank. Op vrijdagavond overhandigde Mr. Sibille deze biljetten, alsmede 3.000.000 Fr aan het Agentschap Oostende. Mr. Devilder, diensthoofd te Gent, ontving een som van 986.150 Fr voor eventuele betalingen en kreeg de opdracht dit geld zeker niet in handen van de vijand te laten vallen. (Nvdr: hier klopt iets niet in die NB. van Dhr Gallet)*

*Gewezen kantoor NBB Gent, Bisdomplein (foto Wikipedia)
Agentschap NBB Gent werd gesloten op 27 mei 2009. Het gebouw is thans deel van Hogeschool Gent en kunstbibliotheek.*

Wat voorgeschiedenis en de terugreis naar de NBB Brussel.

Een paar jaar later in januari 1943, stelde een zekere P.K. een verslag op in verband met de werkwijze voor de repatriëring van de waarden van de NBB, opgeslagen in de succursalen van de *Banque de France* in Mont-de-Marsan, Toulouse en Tarbes.

Verslag van Pierre Kauch | Januari 1943

Pierre Kauch, was de toenmalige secretaris van Gouverneur Georges Janssen en na de oorlog de eerste historicus van de Nationale Bank. Volgens zijn verslag van januari 1943 werden alle waarden van de NBB, inbegrepen die van Gent, reeds in januari en februari 1941 integraal gerepatriëerd naar België.²

“Het mobilisatieplan voorzag, behalve de evacuatie van de metalen geldreserves van de NBB, ook deze van de ‘waarden’.³ Vanaf september 1939 werd de mogelijkheid van evacuatie bestudeerd en enkele maatregelen werden genomen om de uitvoering te faciliteren. In het eerste trimester van 1940 probeerde de directie van de NBB een toelating te bekomen van de Banque de France om in hun zetel en enkel succursalen onze waarden en munten in verzekerde bewaring te geven. Op 8 maart 1940 gaf de Banque de France (BF) zijn akkoord tot het oprichten van een depot in de succursalen van Mont-de-Marsan en Toulouse. De NBB was niet de enige om ‘asiel’ te vragen bij de BF. Ook andere naties vroegen hetzelfde voor zowel nationale als private banken. De Franse minister van financiën besliste op vraag van deze ondernemingen om een zeer liberaal regime toe te passen op hun portefeuille en deze van hun klanten, in geval hun waarden effectief ondergebracht werden op Frans grondgebied.

Waardetitels zouden in dit geval onder een regime vallen vergelijkbaar met ‘entrepot in douane’. Hetzelfde zou gelden voor de inhoud van de

² Inbreng van Walter Pluym, auteur van “Goud op drift, de nazi-roof van 198 ton Belgisch goud”, uitgave Davidsfonds.

³ In de geraadpleegde documenten wordt geen onderscheid gemaakt in ‘waarden’: de begrippen: geld, munten en biljetten, waardepapieren, kasbons, spaarboekjes, rekeningtegoeden, archieven, boekhouding enz. worden door elkaar gebruikt.

kluizen en brandkoffers. Transport moest verzekerd worden onder internationaal transit in verzegelde wagens, of indien geen verzegeling, onder 'escorte'. De controle in entrepot zou beperkt worden tot een eenvoudige bewaking, om de verkoop of de verhandeling te verhinderen. Uitgezonderd indien de betrokken banken zelf nog functioneerden in het buitenland.

De modaliteiten van de controle moesten bevestigd worden met een wederzijds akkoord tussen enerzijds de Franse administratie en anderzijds de betrokken banken. Op voorwaarde dat de waarden die niet onder verzegeling stonde, opgelijst werden zonder vermelding van de eigenaar.

Daarmee kon de NBB akkoord gaan.

Ondertussen begon de evacuatie van de waarden die opgeslagen waren in de NBB. Niet alleen diens eigen waarden, maar ook deze van de Belgische Staat en van klanten die daarom verzochten. De verzendingen begonnen op 22 april 1940 en eindigden op 18 mei. De reis naar Toulouse verliep in verschillende ritten. De ritten eindigden allemaal in BF te Tarbes waar de NBB al zijn bezittingen concentreerde. In Mont-de-Marsan werden alleen waarden, biljetten en documenten van de centrale administratie ondergebracht die voor het dagelijks beheer nodig waren.

NVDR: De hele schat viel niet echt in handen van de nazi's, want ze hadden geen belangstelling voor de Belgische overheidsobligaties, drukmaterieel van de NBB en zelfs niet voor nieuwe Belgische bankbiljetten. Wel zochten ze koortsachtig naar goud, vreemde valuta en buitenlandse waardepapieren en biljetten.⁴

Twee merkwaardigheden deden zich voor: de blokkering van de tegoeden in juni '40 en augustus '40. Ten gevolge van een decreet van de Franse administratie van 25 mei 1940 werden alle bezittingen van de buitenlanders in Frankrijk en de facto ook van NBB geblokkeerd. Le Journal Officiel publiceerde dit op 26 mei. De leiding van de NBB in Mont-de-Marsan kon wegens gebrekkige communicatie niet snel genoeg reageren en beschouwde deze blokkering als een represaille en een feitelijke inbeslagname van zijn bezittingen. Spijts diverse tussenkomsten van de administratieve leiding van NBB in Mont-de-Marsan bleef het tegoed geblokkeerd tot 19 juni. Het is moeilijk te weten te komen wie van Belgische of van Franse zijde verantwoordelijk was voor dit toch nadelig gevolg voor de NBB in Frankrijk.

NVDR: Op 17 juni 1940 vaardigde generaal von Falkenhausen, Militärbefehlshaber, een verordening uit waarbij de houders van buitenlandse tegoeden aangifte moesten doen van die tegoeden bij de dichtstbij gelegen Reichskreditkasse.⁴

Door een Duits order op 1 augustus 1940 aan de Franse regering werd de Franse Minister van Financiën verplicht om te beslissen tot blokkering van de Poolse en Belgische tegoeden in de Banque de France en haar succursalen. Op 8 augustus bevestigde de financiën-minister deze beslissing tot blokkering aan de BF, met uitzondering van de tegoeden die zouden worden gerepatriëerd met de goedkeuring van de Duitse overheid.

NVDR: Op 2 augustus vaardigden de Duitsers een uitvoeringsordonnantie uit waarbij alle Belgische burgers en de in België gevestigde vennootschappen verplicht werden hun Amerikaanse, Zwitserse, Zweedse en Franse bankbiljetten én hun goudbezit, zowel staven als munten en legeringen, aan te geven. Wat erger was, ze moesten die activa aan de Emissiebank te Brussel of haar agentschappen in de provincie te koop aanbieden. De Emissiebank betaalde de tegenwaarde in Belgische Frank. Volgens een instructie van 6 augustus moest de Emissiebank het goud en de deviezen elke week naar de Reichsbank in Berlijn sturen. Van juli 1940 tot augustus 1944 zond de Emissiebank 6.434,2 kg goud ter waarde van 213 miljoen frank van toen (thans 257.6 miljoen euro). Het gros van die verschepingen naar België had plaats in oktober 1940. Voor eind van dat jaar was al 80 % van het goud en 95% van de buitenlandse bankbiljetten al naar de Reichsbank verstuurd!⁴

Men viseerde hier duidelijk de biljetten en de archieven die ondergebracht waren bij de BF in Mont-de-Marsan en de bezittingen en documenten van de agentschappen van de NBB in Tarbes. Hoe dan ook, spijs verwoede pogingen van de heren Janssen en Ingenbleek van de NBB, trad de blokkering zowel in Toulouse als in Tarbes in werking op 2 augustus. Deze liep tot midden oktober 1940; tijdstip waarop de repatriëring mogelijk zou worden.

NVDR: Op 23 augustus volgde een nieuwe uitvoeringsordonnantie, die de reikwijdte van de deviezenverordening verder uitbreidde. De bezitters van edele metalen zoals zilver, platina, palladium (edelmetaal dat thans gebruikt wordt in katalysatoren van auto's). Dit zowel in ruwe als bewerkte vorm. De bezitters moesten die dus aangeven en te koop aanbieden. Eigenaardig genoeg maakten de Duitsers geen onderscheid tussen goud en edelmetalen; alhoewel goud tot de edelmetalen wordt gerekend. Wellicht had dit onderscheid te maken met het feit dat goud, als dekkingsmiddel van in omloop zijnde bankbiljetten op de balans van de centrale banken, wereldwijd als betaalmiddel werd aanvaard. Dit was niet het geval voor platina of zilver. (Zilver was tot eind 19de eeuw een courant betaalmiddel). Gebruiksvoorwerpen bestaande uit die edelmetalen moesten niet worden aangegeven.⁴

Het bankbiljet van 100 Belgische frank met beeltenis van Koning Leopold I. In 1914 werd onder de oorlogsdreiging in allerijl een nieuwe reeks eenvoudige bankbiljetten uitgegeven, die in omloop was van 1914 tot 1944. Collectie Nationale Bank van België

⁴ Inbreng van Walter Pluym.

NVDR: In een tweede uitvoeringsordonnantie van 23 augustus gingen de Duitsers nog verder. Tegoeden in andere vreemde valuta zoals Italiaanse, Deens, Finse, Portugese, Canadese Japanse, Spaanse, en alle Latijns-Amerikaanse deviezen, buitenlandse aandelen en obligaties, participaties in buitenlandse vennootschappen, enz. moesten worden aangegeven en te koop aangeboden. Weerspanning in deze kregen ze de Duitse Divizenschutzkommando (de monetaire politie) over de vloer...⁴

Van zodra tot transfert vanuit de zetel NBB werd beslist, werden maatregelen genomen om de tegoeden en de bezittingen te repatriëren. De repatriëring van de waarden uit Toulouse en Tarbes werd onmogelijk gemaakt door de blokkering op 2 augustus. De bezittingen van de NBB in Mont-de-Marsan mochten wel gerepatriëerd worden.

Eén en ander ging als volgt: onmiddellijk na het vertrek van de gouverneur Janssen van de NBB werd een konvooi gevormd met de transportmiddelen waarover de NBB toen beschikte. Op 9 juli 1940 om 16.00 uur vertrokken 7 vrachtwagens en 3 auto's richting Mont-de-Marsan. Het konvooi stond onder leiding van onderdirecteur Mr. Bastiné en werd militair geëscorteerd. De inhoud bestond uit 3.450.000.000 Belgische frank, de boekhouding, andere bankdocumenten, clichés, en drukmaterieel, alles samen goed voor 150 ton. Men kwam in Brussel aan op 11 juli. Eén vrachtwagen raakte defect in Vervins en arriveerde te Brussel op 12 juli.

Op 11 juli om 6 uur 's ochtends vertrok een tweede karavaan uit het centrum van de Landes. Deze stond onder leiding van Mr. Reisgen en werd geëscorteerd door Duitse troepen. Totale waarde in biljetten en munten bedroeg 3.061.000.000 Belgische frank in 27 kisten en 216 zakken. Alles verdeeld over 5 camions met aanhanger en één vrachtwagen geleverd door het Duitse leger. De totale lading maakte een lastgewicht van 65 ton uit. Het konvooi kwam aan in de NBB te Brussel op 14 juli te 12.40 uur.

Op 12 juli om 14.00 uur vertrokken vanuit Tarbes 30 vrachtwagens en 24 auto's in een volgend konvooi met een totaal gewicht van 70 ton tegoeden van diverse agentschappen NBB te lande. Vanaf Poitiers werd het begeleid door Duitsers. Aankomst te Brussel op 16 juli en in de agentschappen te lande op 17 juli.

Op 24 juli kwam een leeg konvooi aan in Mont-de-Marsan dat op 18 juli onder leiding van Mr. Van Nieuwenhuyse in Brussel was vertrokken. Daar laadde men titels zoals akten, aandeelbewijzen, samen goed voor 55 ton verdeeld over 12 vrachtwagens.

Het laatste transport, leeg vertrokken in Brussel op 12 augustus, vertrok op 17 augustus ook vanuit Mont-de-Marsan en nam de resterende niet geblokkeerde waarden mee. Aankomst in Brussel op 19 augustus. Daarmee kwam een einde aan de repatriëring van een deel van de bezittingen van de NBB in Zuid-Frankrijk.

In Tarbes bleef nog 75.000.000 Belgische frank in biljetten geblokkeerd achter. In Toulouse bleven alle waarden, tegoeden⁵...

achter, ingevolge het Duitse blokkeringsorder van 1 augustus. De heren Ingenbleek en Van Nieuwenhuyse zouden nog ettelijke pogingen ondernemen om de resterende tegoeden via het spoor te laten overkomen, maar tevergeefs. Pas in november zou men erin slagen de resterende stukken te laten repatriëren.

Op het eerste gezicht waren de geblokkeerde tegoeden van de NBB niet levensnoodzakelijk om onder de bezetting de bankactiviteiten te hervatten. Er waren evenwel klanten die hun waarden opeisten, zeker nadat de beurs haar activiteiten hervatte. In tegenstelling daarmee waren de hoogste bankautoriteiten niet te vinden voor een volledige terugzending van de waarden, niettegenstaande aandringen van de bezetter. Daarom was het gefractioneerd repatriëren strategisch goed gezien en wilde men toch een deel achterlaten in het niet bezette deel van Frankrijk, zodat dit niet in Duitse handen viel. Desondanks kwamen alsnog alle bezittingen terug naar Brussel tegen februari 1941. De leiding van de NBB haastte zich niet tot repatriëring. Integendeel, men wenste slechts het essentiële terug te krijgen, wetende dat de bezetter op de loer lag om beslag te leggen op de gelden.

Met zijn brief van 1 oktober 1940 aan gouverneur Bréart de Beisanger van de BF verzekerde gouverneur Janssen van de NBB dat alles in het werk werd gesteld om te voldoen aan de Franse eisen tot vrijgave van de nog resterende tegoeden. Pas half oktober waren alle nodige toelatingsen verkregen. Een treinstel vertrok in Brussel op 21 oktober en kwam terug op 2 november.

Men deed er alles aan om deze zendingen te vertragen tot zelfs de Fransen aandrongen om enige vaart te maken, gezien ze hun kelders in Toulouse wilden vrijmaken voor eigen gebruik. Het viel zelfs de Duitsers op en deze eisten een snelle terugkeer. Het kwam zelfs zo ver dat de bezetter argwaan koesterde ten overstaan van de NBB. Ze eisten daarom een repatriëring 'in blok'.

Wat betreft de koloniale tegoeden wou de secretaris-generaal van de Kolonie deze waarden onder zijn supervisie houden in Frankrijk. Er moest onderhandeld worden, niet enkel over deze bezittingen, maar ook over deze van de Belgische Staat. Er was weerstand tegen de terugkeer, maar de bezetter was onvermurwbaar en eiste de terugkeer van alles in zijn totaliteit, onder escorte! Dit leidde in december tot een incident tussen Mr. De Jonghe, secretaris-generaal bij het Ministerie van de Koloniën, en de Duitse autoriteiten. Dreigend gaven de Duitsers de NBB bevel alle tegoeden van het Ministerie van Financiën en van de koloniën te doen terugkeren naar België. Mr. Plisnier, voorzitter van het college van secretarissen-generaal, gaf uiteindelijk zijn akkoord tot uitvoering van het bevel van de bezetter.

Het laatste treinkonvooi, geëscorteerd door twee leden van de Geheime Feldpolizei, vertrok op 16 januari 1941 uit Brussel en was terug op 2 februari. Daarmee waren alle bezittingen van de NBB die opgeslagen waren in Frankrijk, terug in België. □

⁵ In de geraadpleegde documenten wordt geen onderscheid gemaakt in 'waarden': de begrippen: geld, munten en biljetten, waardepapieren, kasbonnen, spaarboekjes, rekeningtegoeden, archieven, boekhouding enz. worden door elkaar gebruikt.

Nieuw te Zedelgem

Berkenhagenstraat 50

050 35 92 55

bruneelcaroline@hotmail.be

Ook op Facebook

Merken: Drops - Phildar - Manos Del Uruqay - Malabrigo – Rowan

Exclusief verdeler van Slow Light Kaarsen

55 – 110 uren sfeervol en geurig genot

Openingsuren

Ma, di en do: 10u tot 16u

Woe: 14u tot 18u

Vrij: 10u tot 18 u

Zat: 9u30 tot 14u

Praktijk voor podologie

Gespecialiseerd in onderzoek en correctie van gang- en statiekproblemen. Geen nagel- en huidzorg.

Alles wordt steeds op maat en eigenhandig vervaardigd.

Consultaties enkel op afspraak

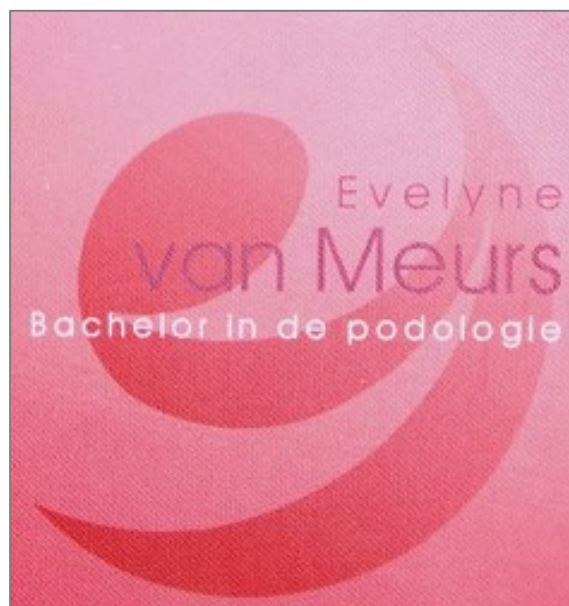
Evelyne van Meurs

Leo van Gheluwestraat 2

8000 Brugge

0498 | 85 93 33

evelyne@evelynewanmeurs.be

Lecturama

*Beminde ende Alderliefste huijsvrouw Cath Cornelisen,
Naer salut dient desen om Ul te laeten weten hoe dat wy
noch ghevanghen sitten alhier tot Rochelle inden
vermaledyden Torre, ende sitten nu in het doncker gat,
dat wij gheen lucht en hebben dan een gat van een half
voet groot, soo dat wij int midden vanden dach
malcanderen niet en sien ende moeten alhier vergaen
van luijsen, ende vande caude, ende bij nachte soo
branter eenen lanterne om dat sij ons soudens sien, daer
bij ons wacht vande soldaeten staet, ende en vermoghen
bij nachte vande ponton niet opstaen om ons ghevoegh
te doen ofte sy dreijghen te schieten, zij hebben hier
meecompassie met de honden, die lancx de straete
loopen als met ons, (...)*

was ondt Anthone Cornelissen

Deze dramatische boodschap bereikt in 1684 de families en lokale overheden in thuishaven Oostende. Het blijft een schrijnend fragment uit de maandenlange opsluiting van 48 Oostendse zeelui en kapers in de gevangentorens van de havenstad La Rochelle in het zuidwesten van Frankrijk.

Honderden andere over zee verstuurde brieven bereiken hun bestemming niet en belanden, na een kaping door de Engelsen, samen met de andere boordpapieren in de depots van de Engelse Admiraliteit. In *Gekaapte Brieven* ontvouwen de auteurs letterlijk de post gericht aan het thuisfront van Oostendse zeelui in 1664, waaronder tal van kapers. Oprechte getuigenissen in een roerig tijdsgewricht, want er is zoveel meer dan de roes van de 'prijs' na een glorieuze kaping. De vele brieven, van de hand van matrozen tot kapiteins, geven ook stem aan heimwee, (liefdes)verdriet, hoop en wanhoop, dromen, opinies, wensen, overtuigingen en emoties.

Deze varende voorouders met namen als Cornelissen, Vanden Berghe, Coopman, Coene, Vermeire, Berteloot, Casier... hebben het binnen de intimiteit tussen pen en papier over geboortes, huwelijken, ziektes, achterklap, feesten, overspel en de altijd aanwezige dood. De brief van over zee als enig 'teken van leven' in een wereld waar een altijd onvoorspelbare zee families en verwanten maanden, dikwijls jaren, en soms zelfs voorgoed scheidt in tijd en ruimte.

Dankzij deze selectie aan brieven krijgen ook de kleine (zee)man en de vergeten volkswrouw een stem in de ruimere economische, politieke en sociale (maritieme) geschiedenis van de 17de eeuw.

Gekaapte brieven

Auteurs: Rudi Clyncemallie, Marc Loy,
Rupert Ovenden, Willy Versluys
Formaat: 23 x 23 cm - Gebonden in een hard cover
192 bladzijden en circa 80 illustraties in kleur
ISBN: 978-90-5856-660-7
Particuliere verkoopprijs: € 29,95

Bestelstrook

Naam en voornaam
Straat nr bus
Gemeente postcode
Tel/GSM email
bestelt ex. van het boek **Gekaapte Brieven**
aan de voorintekenprijs van € 25 x ex. = € (BTW 6 % Incl.)
en maakt dit bedrag over op rekening IBAN BE90 3632 0387 3832 op naam van Willy
Versluys-Loy | Bestelling sturen naar willy@versluys.net

Een kijk op Mars en Mercurius Europa

De Kring Mars & Mercurius nam al vanaf 1957 het voortouw om een Europees verband van nationale kringen op te richten om zo de gedachte van Europese eenmaking te ondersteunen. Verschillende landen traden daarop toe tot wat in 1991 'Mars & Mercurius Europa' zou worden. Vandaag richt de Algemeen Voorzitter M&M Europa, Ere-generaal Gaston Reinig, de blik op de toekomst en wordt een nieuwe visie en missie geformuleerd.

België als Europees voortrekker

In de jaren vijftig van vorige eeuw werd de internationalisering in veel domeinen versterkt, zo onder anderen met de oprichting van de NAVO en de ondertekening van het Verdrag van Rome, dat in 1957 de basis legde voor de Europese eenmaking. De Kring Mars & Mercurius was meteen overtuigd van het belang om over de landsgrenzen heen een netwerk van M&M-kringen op te richten. Een eerste suggestie werd geformuleerd in de rand van een NAVO-vergadering in 1957. Het jaar daarop zag M&M Frankrijk het licht en in 1959 volgde M&M Duitsland.

Onder impuls van de toenmalige Belgische Voorzitter Vincent baron de Callatay¹ richtten de 3 landskringen op 17 februari 1960 de *Commission de Liaison Internationales M&M* (CLIMM) op, met als eerste Algemene Voorzitter de Belg Marcel Mousson-Malliën. Daarna sloten zich verschillende landen aan: Nederland in 1960, Italië in 1962, Luxemburg in 1964, Groot-Brittannië en Ierland in 1965, Denemarken in 1976 en Noorwegen in 1983. In 1971 verlieten Groot-Brittannië en Ierland de CLIMM, in 1993 gevolgd door Italië en Noorwegen.

CLIMM wordt M&M Europa

Tijdens een CLIMM-vergadering in Nice werd op 17 oktober 1991 voorgesteld om de CLIMM om te vormen tot Mars & Mercurius Europa. De officiële oprichting van Mars & Mercurius Europa vond plaats in Hasselt op 29 november 1991 in het Hassotel.

De Fransman J. Kullmann werd interimair Algemene Voorzitter en Jacques de Schaepdrijver, zelf lid van M&M-Club Hasselt, werd de eerste Secretaris Generaal. Hij hield dit tien jaar vol, maar moest door een ernstige ziekte zijn mandaat in 2001 opgeven. Hij werd kortstondig opgevolgd door Yannic Wera en daarna gedurende 9 jaar door Guy Vanderstraeten, lid van Club Brabant, die in 2013 onverwachts overleed. Sindsdien is Philippe Gielen van Club Limburg & Kempen de Algemeen Secretaris M&M Europa.

'If the defense has its borders, the world of affairs has none, and we hope to make Mars & Mercury a privileged place where all could talk about Business too'

Statement van M&M Europa

Sinds de oprichting van M&M Europa sloten zich meerdere landen aan. De kandidatuur van Turkije werd in 1997 onder voorbehoud aan-

vaard, maar na twee jaar afgewezen omdat niet voldaan werd aan de eisen inzake Mensenrechten. Daarna traden Zwitserland in 1998, Spanje in 1999 en Polen in 2004 toe. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap werd onder leiding van Hans Mathijssen gezocht om andere landen te laten toetreden.

Mars & Mercurius vandaag en morgen

Vandaag staat M&M Europa onder leiding van Algemeen Voorzitter Gaston Reinig, Ere-Generaal en voormalig Chef-staf van de Luxemburgse strijdkrachten. Hij zet zich in om de Baltische staten, Slovenië en Portugal warm te maken voor M&M Europa en om Italië en Noorwegen weer te laten toetreden.

Daarnaast heeft hij een toekomstvisie voor M&M Europa geformuleerd. Deze werd op 17 oktober 2020 door de Algemene Vergadering aanvaard en vormt de basis om in 2021 de missie van M&M Europa te bepalen.

'De solidariteit tussen het officierenkader en het bedrijfsleven bevorderen om bij te dragen tot de ontwikkeling en de ontplooiing van de nationale kringen en om een netwerk tussen individuele leden te onderhouden, zodat ze kennis, ervaring en opportuniteiten kunnen uitwisselen.'

Gaston Reinig, Algemeen Voorzitter M&M Europa

Om deze visie te ontwikkelen had Gaston Reinig een gesprek met Alexander De Wulf, General manager van CEBEO, Waregem en Danny Van de Ven, brigadegeneraal bd en onafhankelijk consultant. Verslag van deze beide gesprekken is te lezen in respectievelijk M&M Contact 2020-2 en 2020-3.

Ondertussen werd ook een LinkedIn groep van M&M Europa aangemaakt, waartoe elk M&M lid kan toetreden, naast een eigen Facebookpagina. Sociale media zijn immers een uitstekend medium om mensen met elkaar in contact te brengen. □

Met dank aan Philippe Gielen, Algemeen Secretaris M&M Europa

Meer lezen over M&M Europa:

<http://mars-mercurius.eu/>

<https://www.linkedin.com/groups/12022326/>

1 De vermaarde econoom Étienne de Callatay is een neef van Vincent baron de Callatay. Hij verzorgde de voorbije jaren lezingen over economische vraagstukken voor M&M Economeet en in 2017 tijdens de M&M Nationale Dag in Namen.

Het leven in onze club

Zij die ons verlieten

Ivo Steens – Voorzitter van 1992 tot 1994 (+ 15 november 2020)

Na zijn humaniora bij de Paters Jezuïeten te Brussel, wordt Ivo Steens in 1949 toegelaten tot de 90ste Promotie Alle Wapens aan de Koninklijke Militaire School. Daarna kiest hij voor de Logistiek en vertrekt hij naar het 16de Bataljon Ordnance in BSD. Later dient hij in logistieke eenheden in België en volgt hij specialisatie-, bevorderings- en managementopleidingen, onder anderen aan de KU Leuven en in het Redstone Arsenal in Huntsville, Alabama.

Als majoor voert hij het bevel over maintenance-eenheden en als luitenant-kolonel richt hij het 93ste Bataljon Logistiek te Lissewege op, waarna hij het bevel neemt over het Munitiearsenaal van Zwijndrecht, om tenslotte als kolonel op de Staf Landmacht de functie van inspecteur voor de Wapens Logistiek en Licht Vliegwezen te bekleden.

Na zijn pensionnering eind 1986 is hij nog tien jaar werkzaam als zelfstandig onderhandelaar voor NV Distrigas, naast de voortdurende zorg voor zijn zwaar zieke echtgenote. Als voorzitter van Mars & Mercurius Brugge/West-Vlaanderen zet hij sterk in op conferenties met burgerlijke sprekers en bedrijfsbezoeken.

We betuigen onze gevoelens van medeleven aan de getroffen familie.

Onze tachtigjarigen

Op 27 januari 2021 viert **Gabriël Vandaele** zijn tachtigste verjaardag.

We feliciteren hem graag met deze bijzondere verjaardag.

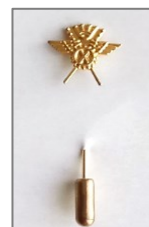
In onze M&M-shop

Hiernavolgende attributen zijn te koop via onze penningmeester Ivan Loncke.

Na telefoon of e-mail worden bestelde attributen volgens afspraak bezorgd | Tel. 0477 31 01 17 of ivan.loncke@skynet.be

Das bordeaux of marineblauw
€ 13,00

Kenteken M&M
€ 3,50

**BOUW EN COÖRDINATIE
DECEUNINCK SANDRINO**

BCDS bvba | Herstvelde-West 11, 8200 Sint-Andries
050/33.88.70 | 0473/58.98.64 | info@bcds.be | www.bcds.be

Professionele hulp aan particulieren
(regio Brugge) bij :

renovaties, keuze materialen,
premie-aanvragen, prijsaanvragen en
onderhandelingen met aannemers,
bemiddeling bij bouwgeschillen
tussen bouwheer-aannemer-
architect, advies vóór aankoop pand
(raming te verwachten kost bij
renovatie, gebreken controleren, ...)
coördinatie renovaties,
zolderinrichtingen, ...

0473/58.98.64 – info@bcds.be

IN EEN WERELD IN VERANDERING,
**HEEFT U VEEL PLANNEN
IN GEDACHTEN....**

WIJ HELPEN U OM ZE TE REALISEREN.

**BNP PARIBAS
FORTIS**

De bank voor een wereld in verandering

BNP Paribas Fortis kantoor Brugge-Sint-Andries | Gistelse Steenweg 538 - 8200 Sint-Andries
+32 50 40 45 80 - brugge-sint-andries@bnpparibasfortis.com

V.U.: Izzy Van Aelst, BNP Paribas Fortis NV, Warandeberg 3, B-1000 Brussel, BTW BE 0403.199.702, RPR Brussel.

Alfons Pieterslaan 71
8400 Oostende
Tel. & Fax 059/70 48 54

BTW BE 0889.232.652

www.herenmodepaul.be

info@herenmodepaul.be

CERRUTI 1881

LOUIS FERAUD

BUGATTI

Mc GREGOR

BRAX

FERRE

BURLINGTON

SCHIESSER

JEAN-PAUL GAULTIER

UURWERKEN

CERRUTI UURWERKEN

LEDUB

HENRY COTTON'S

**Directe korting 10 %
voor leden Mars & Mercurius**